

ERDI AROKO IPUINAK

Arowaccas pop.

Ape : hous pop

DBH 2.A

THOMPSONS

IPUIN SORTA

1. Abeltzain jakintzu baten istorioa.
2. Iruñeako konkista.
3. Katalina, azken erregina.
4. Lehenengo herri xehekoa, ondoren printzesa,
orain zer?
5. Nafarroatik Gaztelara, traizioaren garaipena.
6. Nekazaritik sorginera, egunetik gauera.
7. Orain zer?
8. Patxi deabruaren bahiketa.
9. Printzesa sorpresaz.
10. Printzesatik askatasunera. Dena al da
boterea?

*ABELT'ZAIN
JAKIN'TSU
BAT'EN
ISTORIOA*
Erdi aroa

1512 LIZARRA

1512. urteko otsailean, Unax izeneko 8 urteko artisau bat bere familiarekin bizi zen Lizarran. Bertan, egunero bere aitarekin joaten zen lanera. Unaxen ama bitartean, etxean geratzen zen, Unaxen anai txikia zaintzen. Unax lanera joaten zenean beti bere aitari bere lanari buruz galdetzen zion, eta honela bere jakinmina asetzen zuen. Egun batean lanera joaten ari zirela, herriko elizatik pasatu ziren. Bertan herriko apaiza zegoen eta Unax eta bere aita entzun zituen bere lanari buruz hitzegiten eta oso jakintsua zela konturatu zen. Apaizak abadeari kontatu zion entzundakoa. Hurrengo egunean abadea, Unaxen txabolatxora joan zen.

- Ubi est Unax?- esan zuen abadeak.
- Barkatu ez duzue ulertuko, abadeak esan nahi duena da, ea non dagoen Unax? - esaten du apaizak.
- Ez dakigu, mendian dagoela uste dugu - esaten du Unaxen amak.
- Orain abadeari itzuliko diot - esaten du apaizak.
- Nescimus ubi quist est Unax - esaten dio apaizak abadeari.
- Eamus vultus pro eo "Goazen bere bila" - aipatu zuen abadeak, bertatik joaten diren bitartean.

Unax bitartean bere lagunarekin zebilen mendian. Unax eta bere laguna harrapaketan jolasten zeuden bitartean abadea bere gurdiaren gainean etortzen zela ikusi zuten, Unax eta bere laguna izkutatu egin ziren zuhaitzen atzean. Abadeak bazekien bertan zeudela ikusi egin zituelako. Abadeak, disimulatzen aurreraka jarraitu zuen, baino bazekien bertan zeudela. Unax eta bere lagunak ikusi zutenean abadea bertatik joan zela, bere ezkutalekutik irten ziren eta jolasten jarraitu zuten. Unax eta bere laguna azkenean nekatu egin ziren eta bakoitza bere etxera joan ziren. Unaxek etxean kontatu zuen, abadea pasatu zela bere aurretik zaldi erraldoi batean eta bera izkutatu egin zela.

Bere amak esan zion Unaxi bere bila zeudela eta adi egoteko abadea ikusten bazuen izkutatzeko bestela berarekin eramango zutela. Unax egun hartatik aurrera ez zen bere aitarekin joaten lanera badazpada ere, elizaren aurretik pasatzen zirelako eta ez elkartzeko herriko apaizarekin.

Bitartean abadea, monasterioan zegoen pentsatzen nola harrapatu Unax.

- Quomodo eum capiam Unax "Nola harrapatuko det Unax)-esaten du abadeak haserre.

Apirila iritsi zen eta Unaxek bere lagunarekin jolasten jarraitu zuen. Unax oraindik ez zuten harrapatu, baina, egun hartan Unax bere etxean zegoenean abadea etorri zen eta Unax hartu zuen eta berarekin eraman zuen. Unaxen gurasoak negarrez hasi ziren, baina mutilaren aitak esan zuen ez zela errenditu behar, eta semea berreskuratzen saiatu behar zela, apaizak hori entzun zuenenean soldaduei esan zien Unaxen aita mehatxatzeko. Unax bitartean ere negarrez zijoan gurdiaren gainean, abadeak esaten zion uzteko negar egiteari monasterioan bizitza hobe zela. Monasteriora iritsi zirenean, soldaduek mutikoari logela erakutsi zioten. Mutikoari ez zitzaion batere gustatu.

Apirilak 14 zen eta erregeak bere lurraldeko guztiei gutun bat bidali zien, gutunak hau esaten zuen;

EGUN ON, GAUR ALBISTE TXAR BAT DUT ZUENTZAT. KONTURATU GARA GAZTELAKO KOROAK GURE ERRESUMARA SARTU NAHI DUELA PENINTSULA GUZTIA BERAIENTZAT IZATEKO, HAU DA, KONKISTATU NAHI GAITUZTELA. GU AHALIK ETA GEHIEN SAIATUKO GARA GURE LURRALDEA DEFENDATZEN, BAINA AGIAN ZUEN LAGUNTZA BEHARKO DUGU GURE LURRAK DEFENDATZEKO.

JOAN III

Unaxen aita bolondres aurkeztu zen, Unax falta zenetik jota zegoelako eta gainera betidanik nahi izan zuen zalduna izan, ezin izan zuen zaldun izan ez zituelako beharrezko abileziak; horregatik eta bere erresuma babesteko bolondres aurkeztu zen.

Apirilak 16 iritsi zen eta Gaztelako soldaduak Tuteratik, Agurainetik eta Burgitik sartu ziren bertako harresiak botatzen. Gerra odoltsu bat izan zen eta Unaxen aita bertan zegoen bere ezpatarekin. Unax bitartean latineko klasetan zegoen, baina ez zekien ezer ez bere aita gerran zegoela;

- Denak nirekin, unus, duo, tres, quattuor... “Bat, bi, hiru, lau...”- esaten zuen apaizak.
- Unus, duo, tres, quattuor... - errepikatzen zuten ikasleak.

Unax klasean aspertuta zegoen. Lehiotik begira zegoen bitartean, Unaxek sua ikusi zuen eta urduri apaizari abisatu zion. Ondoren, klase guztiak Lizarratik ihes egin zuen Donibane Garaziko monasteriora abadearekin egoteko eta arriskutik urruntzeko. Bide guztian soldadu batzuekin ibili ziren badazpaere Gaztelako soldadu batzuekin elkartzen baziren defendatzeko. Donibane Garazira iritsitakoan Unax konturatu zen erregeak ere ihes egin zuela, beraien herrian zegoelako. Unax erregearengana hurbildu zen eta galdetu zion:

- Joan, zergatik zaude hemen?- esaten du Unaxek. - Iruñeara sartu direlako Gaztelako soldaduak eta ihes egin dut.- esaten du erregeak.
- Ados.- esanten du Unaxek.

Hurrengo egunean Unaxek bere amaren gutun bat jaso zuen, izkutuan ireki zuen apaizak ez ikusteko, berez ezin duelako bere familiarekin harremanetan egon.

KAIXO UNAX, ESAN NAHI DIZUT ZURE AITA GERRARA JOAN DELA. ORAINDIK EZ DA ITZULI, ESPERO DUT ONDO EGOTEA. BAKARRIK BIDALI DIZUT KARTA HAU ZUK JAKITEKO. BADAIZU BEREZ EZIN DUGULA HITZ EGIN, HORREGATIK, BAKARRIK ZAUDENEAN IREKI MESEDEZ.

AMA

Unaxek egun hartatik aurrera ez zuen lasai lo egin, jakin nahi zuelako ea bere aita nola zegoen, ea bizirik jarraitzen zuen.

1524 DONIBANE GARAZI

Hamabi urte pasatu ziren eta orduan gerra bukatu zen. Nafarroak gerra galdu zuen eta independentzia, baina ez guztiz, galdu zuen, halere, oraindik Nafarroa izaten jarraitzen zuen eta Frantziako zati batean kokatzen zen bere erresuma. Egun hartan, Unaxen amak beste gutun bat bidali zion:

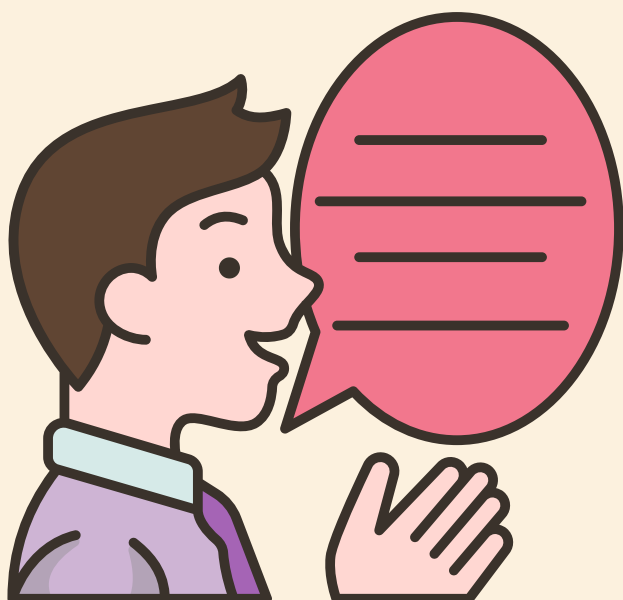
KAIXO, UNAX, BDAKIT HAMABI URTE PASATU DIRELA, BAINO KONTATU NAHI DIZUT ZURE AITA HIL EGIN DELA.

AMA

Unax negarrez hasi zen, eta egun hartatik aurrera ez zen berdina izan eta beti bere aitaren koilare bat zeraman, bere aitaren aurpegiarekin eta bere amaren marrazkiarekin ere hil egin zela gaixotasun bortitz baten erruarengatik.

*HEMEN
AUDIOA
ENTZUTERKO
QR-A*

IRUÑEAKO KONKISTA

Nafarroa nola konkistatu pentsatzen ari ziren mahai batean, Eneko Katolikoa eserita zegoen. Garai hartan, hura zen Gaztelako erregea. 1468. urtean izendatu zuten errege. Gaztelak, azken urteetan lur-zatiak eta armada handitu zituen, 1479. urtean, Gaztelak, Aragoirekin bat egin zuen eta. Horrela, Nafarroako Erresuma konkistatzea errazagoa izango zen.

Baina Enekoren istorioa ez da hemen hasten. Eneko, 1452. urteko maiatzaren 10ean jaio zen. Jaioberria zenean, bere aita jada erregea zen, eta horrek bere umezaroa asko erraztu zuen. Inoiz ez zuen ezer lortzeko itxaron behar, beti zituen pare bat zerbitzari bere ondoan, bera zaintzen, eta nahi zuenean nahi zuena ekartzen.

Haren gurasoak naihz eta errege- erregin izan, ez ziren batere harroputzak, herriarentzat hoberena nahi zuten; horregatik, ez zituzten zerga altuak ezartzen. Horrela hezi zuten Eneko.

Ikasketetan ona zen, adi aritzen zen beti, eta oso azkarra zen. Enekok bere irakasle propioa zuen, hark, gauza asko irakatsi zizkion arlo arruntetaz aparte. Umila izaten, gauzak mesedez eskatzen, eskerrak ematen...

Horrela igaro zituen 16 bat urte, errege izendatu zuten arte 1468. urtean. Errege izendatu zutenetik, haren bizitza asko aldatu zuten pare bat gertaerek. Haien artean, bere aitaren heriotza. Hala ere, Aragoirekin bat egin zuen Gaztelak. Horrek Eneko animatu zuen.

1511. urteko uztailaren 22ra bueltatuko gara.

Bilerak zituen Enekok egunero, eta horrek ez zion ongi deskantsatzen uzten. Eneko desesperatuta zegoen. Asko jan eta edaten zuen, ez zuen lorik egiten, eta haserre zebilen egun guztian.

Enekok eta haren bilerakideak ez zuten Nafarroako Erresumara nola sartu argi ikusten.

Modu bat bazegoen, baina armadaren zati handi bat galduko zuen Enekok, eta horregatik ideia hori azken aukera bezala izendatu zuten. 1511. urteko uztailaren 29an, merkatariz jantzi zuten Juan Segoviakoa zalduna, momentu hartan Enekoren bilerakidea eta armadaren buru, Iruñeako harresiz kanpoko azokara bidali zuten, soldaduak ez galtzeko sarreraren bat aurkitzera. Hantxe igaro zuen osteguna. Iruñeako harresiz kanpoko azoka ostegunetan zela jakinda, Juan De Aragon asteartean atera zen Gaztelatik ostegunean Iruñean egoteko. Astoa beharrean, bere zaldia gurdira lotu zuen. Karroaren alde batean zeuden barazkiak, eta beste aldean bera. Paisaia asko ikusi zituen bidean, baina ez zuen haren betebeharra inoiz ahazten. 10 ordu igarotakoan karroaren gainean, aspertuta karroa geratu eta lo pixka bat egin zuen. 3 orduko siesta luzea bota ondoren, bidearekin jarraitu zuen. Ostegunean goizeko 6:00etan iritsi zen Iruñeara. Azokako postua muntatzen ari zela, ondoan zituen bi merkatarik entzun zituen. Batak besteari Gaztelak Nafarroako Erresuma konkistatu nahi zuela

kontatzen ari ziren bitartean, Juan armadarentzako sarbide seguru baten bila ari zen. Azokaren beste aldean ate erraldoi bat ikusi zuen, baina ez zen ate nagusia. Baztertuen lekura sartzeko atea zen. Juanek 7:00ak aldera dena jaso zuen eta Gaztelara bueltan abiatu zen. Jasotzen ari zen bitartean beste merkatariek zergatik jasotzen ari zen galdetu zioten. Hark, dena entzuten zuen, baina ez zuen erantzuten. Bueltan motelago etorri zen, eta igande gauean iritsi zen Gaztelara. Gaztelara iritsitakoan, afari zoragarri bat zuen prest mahai gainean. Bañatu ondoren, afaltzera jaitsi zen, izugarrizko arkumea sukaldatu baitzioten afaltzeko. 00:00ak aldera joan zen lotara.

Hurrengo goizean bildu ziren Juan, Eneko eta kontseiluko beste bilerakideak. Juanek haiei guztia kontatu zien. Enekok, hurrengo eguneko eguerdiko 12:00etan, armada guztia bere gazteluaren parean elkartzeko agindu zion Juani. Eta horrela egin zuen Juanek.

Hurrengo eguneko 12:00etan, ehunka soldadu elkartu ziren Enekoren gazteluko kanpoaldean. Haren balkoitik ohikatu zuen hilabete guzti hauetan pentsatutakoa.

Ia hiru ordu iraun zuen bilera hark. Xehetasun guztiekin azaldu zuen plana. Hurrengo hilabeteetan hasiko ziren gutxinaka gutxinaka Nafarroa inguratzen, gau batean baztertuen aldeko ate erraldoitik azken eraso hasteko.

Eta horrela igaro ziren hilabeteak.

Eneko urduri zegoela antzematen zen, baina zerbitzariak edota haren emazteak edozer gauza eginda edota eskeinuta ere, Enekok ez zuen kasurik egiten.

Egunak, asteak, eta hilabeteak igaro ziren eta guztiak berdin jarraitzen zuen. Ostegunetako azokan, zurrumurruak han eta hemen zebiltzan, baina herri hartan inor ez zegoen Eneko bezain urduri. Haren armada galdu zezakeen, edota eraso gaizki atera litzatekeen, eta horrela kontraeraso bat jasan... Gauza asko gertatu zitezkeen denbora hartan. Gainera, Enekoren kargura Gaztela eta Aragoiren lehen konkista saiakera. Iritsi zen Enekok hainbeste itxaron zuen eguna. Gaztela eta Aragoiko 2000 bat zaldun Gaztelatik irten ziren. Haiekin, nahiko janari, 20 bat mediku, eta mezulari batzuk eraman zituzten. Pare bat egunetara iritsi ziren Nafarrora. Enekok ongi azaldu zuen bezala, gutxinaka gutxinaka inguratzen hasi ziren Nafarroa. Ordu batzuk igaro ziren, eta abeltzain batek Gaztelako zaldunak ikusi zituen, korrika herrira bueltatu zen horren berri ematera.

Azkar azkar inguruko herrietara bidali zituzten mezulariak, Gaztelako armadaren inbasioaren berri eman zezaten, baina Enekok eta haren bilerakideek hori guztian pentsatu zuten, eta mezulari guztiak atxilotu zituzten.; Horrela, Iruñeako erregea eta armada ez ziren prest egongo erasorako.

1512. urteko uztailaren 17an, Gaztelako 250 zaldunak, baztertuen aldeko atetik sartu ziren Iruñeara gau hartan. Oso azkar sartu ziren erregearen gaztelura, eta Iruñea Gaztelaren menpe geratu zen. Horren ondorioz, Iruñeako errege erreginak Iruñeatik ihes egin zuten, eta Gaztelak Nafarroako zati handi bat konkistatu zuen.

Hemen ipuina entzungai:

KATALINA AZKEN ERREGINA

KATALINA AZKEN ERREGINA

1483 Nafarroa.

Katalina erregina bere ohean dago, ganerdia iristeko irrikitan dago. Bere dontzeilarekin ganero gelditzen da berriketan egiteko. Egunean gertatu zaizkien gauzak kontatzen dizkiote elkarri, baita herriko eta gazteluko txutxumutxuak ere.

Jada 00:00ak dira, beti bezala Maitek, Katalinaren doitzelak, hiru kolpetxo jotzen ditu atean. Katalina azkar-azkar ohetik atera eta atea irekitzen dio. Egurrezko ate handi eta bignizko elementuz beteriko bat denez, segundu batzuk igarotzen dira atea erdizka ireki arte. Maite ganderailu batekin sartzen da gelara, kamisoi latz eta beix koloreko batekin. Hantak hotz-hotzak ditu, hanka-hutsik baitago. Hori dela eta, soinu gutxiago ateratzen du. Katalinak, berriz, lihozko kamisoi bat du eta neguko gau hotz bat denez, tapaki handi bat du soinean. Bi laginak sutondoan esertzen dira, suaren beroaz gozatuz.

- Zer duzu Katalina?, triste ikusten zaitut- galdetzen du Maitek.
- Gaur nire bizitza aldatuko duen albiste bat eman didate - esaten du Katalinak goibel.
- Zure aufergiagatik pentsatzen dut ez dela izan zure gustokoa.
- Bai ala da, ezkondu egin nahi nante eta ez dakit ezta zein den nire senarra izango denaren izena ere - Katalinak haserre.
- Mertzen dut, ikaragarria da, hamahiru urte besterik ez ditugu eta.
- Haiek ze nste dute? Jostailuak garela? - garrasi egiten du Katalinak.
- Ssssshhh, entzun egingo gaituzte eta nire familiak lan honen beharra du - esaten du Maitek bere eskua Katalinaren alhoan jartzen.
- Bai, barkatu, gauza da haserre bizian nagoela.
- Bai, badakit, baina begiratu beste alde batetik, gaztelutik aterako zara eta beste lurralde batzuk ezagutuko dituzu, ni, ordea, gazteluan geratu behar naiz eta ez dakit ezta ezkonduko naizenik ere.

Maitek, txiki-txikitatik, zortzi urte zituenetik gazteluan egiten du lan. Katalina eta bere amaren agindupean. Bere gurasoak zergaren zati bat ordaintze modura, Maite laguntzaile gisa eramán zuten gaztelura, oso trebea baitzen etxeko lanetan eta esanekoa zen. Bere amak, erakusten zizkion lan guzti horiek egiten, bere nebak eta

aitak erregearen hurrak lautzen zituzten bitartean. Ama, txikitan dontzeila izan zen, baina liburutegia kuxkuxeatzeagatik gaztelutik kaleratu zuten. Lanik gabe geratu zenez, herrira bueltatu zen eta nire aitarekin ezkondu behar izan zuten, laguntzaren truke.

- Ba nik ankeran nahiago dut ez ezkondu - aitortzen du Katalinak harro.
- Ankeran bai baina ezin da ankeratu, bai ala bai ezkondu egin behar zara eta ez baduzu hori egiten zure etorkizuna ez da izango oso atsegina. Bizitza honetan garrantzitsuena ezkontzea eta seme-alabak edukitzea da - esaten du Maitek arrazoituz.
- Beno utzi dezagun gai aspegarria hant - esaten du Katalinak.
- Bai, bestela malkoak eroriko zaizkit - txantxa egiten du Maitek.

Bi neskatoek herriketan segitzen dute, goizeko lehenengo argi izpia atera arte. Segituan Maite bere logelara joaten da bere jantzi zikin eta xumeak janztera. Une hartan gogoratzen du, aita eta ama aspaldi jaikiak egongo direla eta dagoeneko lanean. Neba txikiena oraindik ohean egongo da, goxo-goxo amak jositako mantarekin bilduta. Katalina, aldiz, ohera joaten da, bertan lo egin duela itxura emateko, horretarako, erreimiko manta baliotsuenak nahaspilatzen ditu ziztu bizian.

1484, Nafarroa.

Bi lagunak arteko jokua honetan, urte bat pasatzen da eta Katalinak hamalau urte egin ditu. Ezkontza hemendik bi egunetara da eta Katalinak urduritasuna sentitzen du, oinetatik bururaino. Maitek dago egongelan, bere amarena izandako soineko zuria eta urre koloreko hariz egina dagoena probatzen. Maite jostun trebea denez, soineakoa egokitzen ari zailo. Bien aurpegieta tristura nabarmena da, ezkontza eta gero beraien arteko laguntasuna hautsi daiteke eta.

Udazkeneko egun haizetsu bat da, hostoek lur osoa betetzen dute, laranja kolorekoak dandea, marroi kolorekoak... Pixkanaka-pixkanaka erortzen doaz, zuhaitzak hutsik utzi arte. Katalina elizara doa izerdi hotza duela. Elizako ateak irekita dandea, jendea ikusten du, berari begira dandea denak. Kanpaiekin batera, din dan don din dan don... Katalina barrura sartzen da. Kiratsa datorkio sudurrera, bapatean zorabiatuko dela pentsatzen du.

- In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen, senar-emazte izendatzen zaituztet - esaten du apaizak

Jendea txaloka, oilhuka hasi da pozez. Ospakizun luzea hastera doa.

1512, Nafarroa.

Katalina gazteluko egongelan dago, latinezko liburu bat irakurtzen. Bere seme-alabak logelan daude jada, gaueko hamarrak baitira. Berak ere logelara joateko asmoa duenean, hots batzuk entzuten ditu gaztelutik kanpo:

- Gaztelakoa armada erasoan dator! - esan zuen zaintzan zegoen zaldunak.

Katalinak hori entzutean azkar batean seme-alabengana joaten da. Txikiena besoetan hartu eta besteei berari jarraitzeko agintzen die. Gonezkero senarra haien zain dago, basora abiatzeko, ihes egiteko ideiarekin. Zaldun bat dago haiei itxaroten basoaren barrukaldean. Gaztelako armada iritsi da, herriko garrasiak, ezpaten talkak... nabarmen entzuten dituzte eta sua beraien begietan islatzen da. Katalinak mina sentitzen du herritarrengatik. Erresuma bat eraikitzea kostatu zaie eta bapatean sumtsitzen ari direla ikusteak sufrimendua eragiten dio.

Gurdiaren gainera igo da familia osoa negarrez. Katalina Maitez, bere dontzeilaz oroitzen da. Galdera bat datorkio burura: non egongo ote da? Ezkontzatik ez du berriro ikusi, alegia, orain dela hogeita zortzi urtetatik.

Katalinaren senarrak iparralderuntz doazela dio, han ondo egongo direlakoan. Apurka-apurka, oilinak, metalezko espatak... atzean utzi dituzte. Kezkak gidatzen ditu errege-erreginen gorputzak.

Nafarroa Beheran hartu dute babes, Frantziaren eta Gaztelako Koroaren inguruan. Toki hartan orain sumtsitzen ari diren erresuma eraikitzen saiatzen ari dira, lan asko dago aurretik.

1517, Nafarroa Beherea

Katalinaren azkeneko eguna iritsi da eta berak nabaritzen du. Ohean igarotzen du egun osoa, baina uste ez duen bisita bat edukitzen du. Maite da, aspaldi-aspaldian ikusi ez duen lagun mina. Berekin geratzen da hitz egiten gustora gustora. Uelen egiten zuten antzera. Berandu arte gelditzen dira, txutxumutxumentan. Gauerdia iritsi denean Katalinak begiak itxi eta amets sakon batean sartzen da. Bere arinak ihes egin du befiko.

**LEHENENGO HERRI XEHEKOA,
ONDOREN PRINTZESA, ETA
ORAIN ZER?**

LEHENENGO HERRI XEHEKOA, ONDOREN PRINTZESA, ETA ORAIN ZER?

XI.mendean kokatzen den istorio bat kontatzera nator. Hau guztia Nafarroan kokatzen da eta aipatutako garai horretan, aldaketa ugari sortu ziren.

Nora herri xeheko familia bateko alaba zoragarri bat zen. Bere familiak urte asko zeramatzan harresitik kanpoko azokan produktuak saltzen. Bertako saltzaileen artean, beren produktuengatik eta azokan saltzen ibilitako urteengatik oso ezagunak ziren. Oso azoka handia zen, bertan, ogia, barazkiak, fruituak, oihalak, bitxiak eta etxeetan egindako beste hainbat produktu saltzen ziren. Noraren familia oso handia zen, 17 urte izan arren, Nora zen etxeko txikiena, baina Noraz gain, gurasoak, aiton-amonak eta birramona ere baziren. Azoka asteazkenetan izan ohi zen eta asteko gainontzeko egunetan familiko kide bakoitzak zeregin bat zuen: Norak bitxiak egiten zituen, aita beharrezkoa zenean gurdia konpontzen zuen, ama baratzetik barazkiak biltzen zituen, amonak artilearekin arropak egiten zituen eta aitonak ogia egiten zuen bitartean, Noraren birramonak opilak zakuetan sartzen zituen. Guztiek egindako produktuak elkartzeak haien postua asko handitzen zuen. Azokara Nora eta gurasoak joaten ziren, aiton-amonak eta birramona etxean geratzen ziren haiek itzultzeko zain eta ea zenbat salduko ote zuten pentsatzen. Etxera iritsitakoan han egoten ziren, deskantsatzen edota ate ondoan Nora eta gurasoak iritsitakoan edozein galdera egiteko prest.

Noraren egunerokoa nahiko errepikakorra zen eta bere ametsa, egunen batean zubisaria ordaintzeko gai izatea zen, zubisaria ordainduz gero, bertako azokan beraien produktuak saltzeko aukera edukiko zuten eta horretaz gain, harresi barruan haien produktuen balioa igo egingo baitzen.

Astero bezala, asteazkena zenez, aurretik egindako produktuak gurdian bildu eta azokara abiatu ziren. Bide-erdian geratu ziren hotzez segi ezinda eta Nora korrika itzuli zen etxera hirurentzako arropa gehiagoren bila. Etxeko atea jo zuenean, aiton-amonak ikaratuta zeuden, birramona zaharra baitzen jada eta ez zen kontziente egunerokoan gertatzen zenarekin, nahikoa egiten zuen opilak zakuetan sartzearekin. Amonak pixkanaka atea ireki zuen eta Nora bertan ikusi zuenean, segituan lasaitu zen. Norak esplikatu zien kolean hotz handia egiten zuela eta berokien bila itzuli zela etxera. Esaldia bukatu orduko bere aiton-amonek beroki eta eskularruez betetako zakua prest zuten. Norak asko eskertu zien eta korrika abiatu zen azokara. Gurasoak Nora korrika ikusitakoan asko poztu ziren, hotz handia egiten zuen eta gurdiak pixu handia zuenez, Noraren beharra zuten azokaraino iristeko. Kostata lortu zuten azokara heltzea, baina iritsitakoan segituan antolatu zituzten produktuak eta handik pare bat minutura azaldu zen beraien lehenengo bezeroa, pixka bat beranduago bigarrena eta haren atzetik ilaratxo bat sortu zen. Aste horretan, lehenengo aldiz, printzea pasatu zen azokatik buelta bat ematera eta Norari ez zion begirik kendu. Hura izan zen aste hartan herriko zurrumurrua, baina jendeak ez zion garrantzi handirik ematen.

Etxera iritsitakoan senitartekoei Norak esan zien astero bezala jende dexente gerturatu zela. Horren ostean zurrumurru berria aipatu zien eta aiton-amonez gain birramona ere harrituta geratu zen.

Hurrengo astean ere printzea pasatu zen, baina aldi hartan Noraren postuko produktu gehienak erosi zituen. Nora eta familikoak harrituta zeuden eta etxera itzuli zirenean, aiton-amonei kontatu zieten eta denak aho-zabalik geratu ziren berriro ere. Agian ez zen zurrumurru sinple bat, izan zitekeen Noraren familiarekiko interesen bat izatea, baina ia ezinezkoa zen. Ez dakit aipatu dudan, baina printzearen izena Antso IV.a zen eta bere aita, erregea, Antso III.a Nagusia zen.

Herriko jendeak zereginik ez zuenez, amona zahar batek eta amona gazte batek harresi barrura sartu nahi zuten printzeak Norarekiko zuen interesa ea benetakoa zen aztertzeko. Hiribilduko harresia zaindaries babestua zegoen eta printzearen maimenik ez zutenez, zaindaria despistatuta zeudenean, hiribildura sartzea lortu zuten zubisarik ordaindu gabe. Amona zaharra Rosario deitzen zen eta amona gaztea Mertxe deitzen zen. Harresi barrukoak ez zuen zerikusirik harresi kanpokoarekin eta gaztelua aurkitzea oso zaila egin zitzaien. Behin gazteluko ate handiaren parean zeudela, Mertxek beste ate ezkutu bat aurkitzen zuen bitartean, Rosariok sekulako ikuskizuna sortu zuen bertako soldaduak despistatzeko. Bat-batean lurrera erori zela ematen zuen eta soldaduak gerturatu zirenean, Rosariok begiak itxi zituen eta soldaduak larritzen hasi ziren, orduan gurdia zuen sendagilea etortzeko oihu egin zuten eta han egon ziren Rosario goitik behera begiratzen. Bitartean Mertxe, jada printzearen ate parean zegoen eta belarria ateari pegatuta jarri zuenean honako hau entzun zuen:

-Aita, utz nazazu nik nahi dudanarekin ezkontzen, nekazaria izanda ere, nik Norarekin ezkondu nahi dut!

-Baina zu burutik jota al zaude? Beste herrialderen bateko errege garrantzitsuren baten alabarekin ezkontzea hobe izango da! Pribilegiorik gabeko neskatila horrek ez du ezertarako balio! - esan zion erregeak pazientzia galtzen hasita zegoenean.

-Ezagutzen al duzu? Zoragarria da!

-Badakit txikitatik hori izan dela zure nahia eta nik zu zoriontsu izatea nahi dut. Erabaki zaila izango da niretzat baina jada nekatuta nago zure kexak entzuteaz. Zure erabakiaz ziur bazaude, lehenengo pixka bat gehiago ezagutu beharko duzu eta ondoren emazte egokia dela uste baduzu, tira, ongi da.

Mertxe ziplo erori zen hori entzun zuenean eta orduan bai sendagileak joan behar izan zirela. Erregeak zerbait erortzen entzun zuenean, segituan atera zen eta Mertxeren aurpegia ikusi zuenean harrituta geratu zen, sendagileek lurrera eroritako emakumea esnatzea lortu zutenean, egun oso batez erregearen ate parean zigortuta eduki zuten. Rosario jada bere etxean zegoen eta Mertxe etxera itzuli zenean, ziztu-bizian joan zen bizilagun guztiei zurrumurru potolo hori zabaltzera.

Konturatu gabe, berriro ere asteazkena zen eta Nora eta gurasoak, oraingo honetan beroki potoloekin joan ziren eta gurdia txukun prestatutakoan lehenengo bezeroak normalean baina produktu gehiago erosi zituen, ondoren, bigarren bezeroak are eta produktu gehiago erosi zituen. Printzearen zurrumurrua zabaldu zenetik, Noraren postuak fama handia zuen. Azokara joaten ziren bezeroen erdiak baino gehiagok Noraren postuan produkturen bat erosten zuten.

Printzea astero pasatzen zen eta horietako batean Norari gutun bat entregatu nahi zioenez, Noraren postuan bitxi bat erosi zuen eta gainontzeko bitxien ondoan utzi zuen gutuna. Nora printzearen keinu arraroetaz ohartzen zen, baina ez zuen ezer ulertzen. Gurdi gainean ezarrita zituzten produktuetako gehienak saldu zirenean, Norak printzearen gutuna aurkitu zuen eta berehala irakurtzen hasi zen. Gutuna oso dotorea zen, letra zoragarria zuen eta bertako testuak honela zion:

"Kaixo Nora. Badaramat hilabete bat gutxienez zure atzetik, ez dakit ohartu zaren, baina aste hauetan azokatik eman ditudan buelta guzti hauek zu ikusteko izan dira eta mezu garrantzitsu bat eman nahi dizut. Horretarako, ongi iruditzen bazaizu, biok bakarrik geratzea gustatuko litzaidake. Nirekin ados baldin bazaude, astearte gauean harresiko ate parean geratuko gara, afaltzera gonbidatzen zaitut! ". Momentu hartan Nora nahiko galduta zebilen: printzeak aipatu behar zion notizia ona izan zitekeen baina baita txarra ere.

Nora aste osoa printzearen mezuari bueltak ematen aritu zen eta bere amonari jantzi bereziren bat egiteko eskatu zion. Bere amona denboraz justu ibili zen, baina astearte gauerako dena prest zuen.

Nora arratsaldeko 19:00tarako gutxi gorabehera, harresiko ate parean zegoen eta pare bat ordu egon zen printzearen zain. Printzea eta Nora aurrez-aurre horren dotore ikusi zirenean, urduri jarri ziren eta Nora lotsatuta zegoen. Printzeak momentu deseroso hori eteteko, Nora zaldi gainera igotzera gonbidatu zuen. Printzinpeak, gazteluko txoko goxo batera eramanez, Nora eta bertan mahai eder bat zegoen janariz eta edariz gainezka. Hasieran, printzeak soilik hitz egiten zuen, baina Norak konfiantza hartu zuenean, bien artean elkarrizketa sakona sortu zen. Printzeak bere helburua lortu zuen, Nora barrutik ezagutu zuen. Afari hartatik, Nora oso gustora joan zen etxera.

Afarian, printzeak Norari berekin ezkondu nahi zuela esan zion eta Norarentzat erabaki zaila izan arren, familiko kideekin hitz egin ondoren, hurrengo egunean, azokan printzeari esan zion bera ados zegoela eta berarekin ezkondu nahi zuela.

Norak egiten zituen bitxi guztiak eraztun antzekoak ziren aste horietan.

Nora eta printzearen ezkontza zoragarria izan zen, baina herriko jendeak ez zuen ezer ulertzen, ezinezkoa iruditzen zitzaien printze elegante hori herri xeheko emakume batekin ezkondu izana.

Nora lehenengo egunetan pixka bat triste zegoen bere familia atzean utzi behar izan zuelako, baina gainontzeko urteetan oso zoriontsu izan zen printzearekin. Norak printzea asko maite zuen bezala, printzeak asko maite zuen Nora. Noraren urtebetetzea zen bakoitzean printzeak opari asko egiten zizkion Norari. Batzuetan printzearen aitak konkistatutako herrialderen batera joaten ziren, besteetan harresitik kanpoko azokara joaten ziren eta Noraren gurasoei produktu asko erosten zizkieten. Noraren senarra zenaren aitak herrialde asko konkistatu zituen. Baina erregea 1035.urtean hil zenean, lur guzti hoiek bere semeen artean banatu ziren, seme guztiek nahi baitzuten lur zatiren bat. Nora eta Antso IV.a lehen Iruñeko erresuma zenarekin geratu ziren, Antso IV.a-ren anaietako bati Gaztela eman zion eta beste anaiari beste lurralde batzuk eman zizkion. Nora eta bere senarra oso gustora zeuden Nafarroako errege erreginak zirelako. Baina Antso IV.a-ren anaiak Nafarroa nahi zuen, horregatik elkarren artean borrokatu ziren. Noraren senarra beldur zenez eta modu batera edo bestera lurrak galduko zituela pentsatzen zuenez ihes egin nahi zuen, baina bere anaiak, Llantzenoko guduan ezpata luze batekin bere bihotzaren erdian zauri sakon bat eginez hil egin zuen. Nora momentu hartan oso triste zegoen eta bere senarra zenaren anaiari beldurra zioenez, gaztelutik alde egin zuen.

Hiruileko luze batez egon zen bere familiaren bila, baina ez zuen inon bere seniderik aurkitzen. Herriko zurrumurruek zabaltzen zituzten amona zahar eta gazteak Nora berriro ere herrian ikusi zutenean, korrika joan ziren Noraren gurasoen bila. Nora etengabe bere gurasoen berri izateko herrikoei galderak egiten ibili zenez, bere gurasoek zubisaria ordaindu zutela ohartu zen eta horren ondoren, Antso IV.aren heriotzaren ondorioz, Noraren jatorrizko familiak etxea galdu zuenez, erregeak basoko "baztertuen multzora" bidali zituela konturatu zen.

Norak ez zuen ezer ulertzen, lehen herriko familia ospetsua izanik, oso arraroa iruditzen zitzaion hori bezalako multzo sinple bateko partaide izatea, baina Nora printzearekin ezkontzea posible bazen, "baztertutako" familia bat izatea ere posible izango zen. Nora korrika basora abiatu zen eta elkar ikusi zutenean, begirada soil batekin ohartu ziren zeintzuk ziren, pasatutakoa ahaztuta eta beraien arteko dezepzioak eta desberdintasunak alde batera utzita, ez zuten denbora asko behar izan besarkada sakon eta amaigabe bat emateko. Egun hartatik aurrera edozein motako pribilegiorik gabekoak izan arren, denak elkarrekin zeudenez, nahikoa zen zoriontsu izateko. Azokara joateko onartuak ez zirenez, beraien kabuz lortzen zituzten jateko produktuak.

Nora printzesa bihurtu zenetik urte asko pasatu ziren eta birramona hiltzeaz gain, Noraren aitonaren osasuna ez zen oso ona. Handik urte eta erdira hil egin zen. Momentu gogor hoiek Norarentzat ahaztezinak ziren. Aldaketa guzti horien ondoren, Nora zoriontsu zen, izan ere, bere gurasoekin eta amonarekin egotea nahikoa zen Norarentzat.

**NAFARROATIK GAZTELARA,
TRAIZIOAREN GARAIPENA**

1496, dena hasi zen urtea: nire amak erditu egin zuen, Amets izeneko mutiko bat atera zen tripatik. Nekazari bezala hasi zen lruñean, harremanik gabe eta gurasoak ikusi gabe, egunero lanen zeuden eta. Amets oso bakarrik sentitzen zen eta lagunak egiten saiatu zen, Eneko izeneko mutiko bat ikusi zuen, 13 urte zituen Ametsak bezala. Enekok Amets oso gaizki tratatu zuen, beti baztertzen, batzuetan jo egiten zion, orduan Ametsak egun batean Enekori bera baino gutxigo ez zela jakinarazi zion kolpe gutxi batzuekin (jipoi bat eman zion). Erregeak gazteluko balkoietik ikusi zuen borroka gutxia eta Ametsen borrokarako gaitasunak ikusi zituen. Kuriositatea sartu zitzaion soldadu bezala balioko zuela; horregatik, hurrengo egunetan bere gaztelura eraman zuen Amets eta bere borrokatzeko gaitasunak hobeto eta gertutik ezagutzeko. Amets oso-oso harrituta geratu zen gazteluarekin, ze handia eta ze polita zen, dekorazioak oso ugariak zituen, koadroak, alfombra gorriak, sabaiko urreko lanpara erraldoiak, baina Amets gehien harritu zuena gazteluan zeuden neskame ugariak ziren, bi pauso eman eta gutxienez 10 emakume zeuden lan egiten, eta atzean beste 10 neskato ikasten handitan berdina izateko.

Amets hain harrituta geratu zen beldurra eman ziola, eta korrika atera zen. Orduan erregeak bi aldiz pentsatu zuen zalduna izatearena eta gutxigatik baina bere bila joateko esan zien bere gizonsei. Amets amarengana joan zen negar egitera, ama harrituta geratu zen, gazteluko dekorazioak beldurtu izana ez zen ohikoa, gazteluan izan ziren lruñeko herritarrak txundituta irteten ziren bertatik, gutxi batzuk ziren beldurtuta korrika irteten zirenak, gaztelura sartzen ziren guztiak oso pozik bueltatzen ziren, bueltatzen baziren noski.

Amets egunak egon zen bere etxean entzerratuta, beldurrez bete, baina egun batean erregearen zaldunak iritsi ziren eta Ametsengana gerturatu ziren, kontsolatu egin zuten eta beraiek bezalakoa izatera gonbidatu zuten. Erregeak proba batzuk jarri zituen, 10 ume zeuden deialdian eta beraien artean lehiatu ziren.

Lehenengo proba errazena zen, baina zorte pika bat behar zen irabazteko, espero zen bezala Ametsek irabazi zuen, baina atzetik zeuden 5 pertsona ere pasatu ziren. Bi makil zeuden bakoitza 6 metroetako eta oreka neurtzen dute, zortea behar den momentua makilak bira oso bat egiten duenean da, baina makil batean egingo du bakarrik, gero minutu bat barru bestean egingo du baina minutu batean makila zeharkatu baduzu ez zaizu biratuko. Hori izan zen lehenengo proba eta lehenengo eguna ere bai, aste oso bat egongo ziren proba desberdinak egiten irabazlea atera arte, oraingoz 6 pertsona daude Amets eta beste bost.

Astea bukatu zen eta Amets izan zen irabazle handia, zaldun bezala hartu zuten eta oso pozik zegoen, harro bere buruaz.

Hurrengo egunetan zaldunen entrenamenduak jaso zituen, nozki zaldun helduak bezalakoak ez bera oraindik txikia zelako, baina oso gustura zebilen lan horietan. Gainera 2 brontzesko txanpon ematen zizkieten entrenamendu bukaera bakoitzean, eta oso ondo egiten bazuen, 4ra igotzen zuten eta erregearekin afaltzera gonbidatzen zuten.

Horietako afari batean zaldun bat iritsi zen, eta erregea beste gela batera joan zen berarekin, Ametsek kuriositatea zuen eta atera gerturatu zen, belarria atean jarri eta elkarriketa entzun zuen.

Baina Ametsek ez zekien han entzun behar zuenak bere etorkizuna markatuko zuela.

Zaldunak estrategia guztiak kontatu zizkion erregeari, Gastela izeneko erresuma baten aurka borrokatzeak, Ametsek ez zuen ezer ulertzen, nor ziren Gastelakoak, zergatik borrokatu nahi zuten, baina korrika atera zen gaztelutik eta amarengana joan zen. Entzun zuena kontatu eta gero aita Gastelan bizi zela gogoratu zuten, zehazki Burgosen, orduan gava iritsi zenean ama eta Amets zaldi gainean abiatu ziren Iruñeatik Burgosera.

Er zeuden oso pozik beraien jaioterrria utzi zutelako, baina beharrezkoa zen aita arriakuan zegoen eta. Hurrengo bi egunak ibiltzen igaro zituzten Burgosera iritsi arte. Iritsitakoan aitarengana joan ziren, eta txabola abandonatu batean aurkitu zuten la, noski goizeko ordubiak ziren eta dena ilun zegoen, beldurra ematen zuen, baina Amets ez zen beldurtia horregatik aita esnatu eta dena kontatzen hasi zen. Kontakizunaren ondoren Gastelako erregearen bila joan ziren, Fernando Katoliko eta berriz ere dena kontatu zioten Ametsek, amak eta aitak. Fernando Katolikoak bere armada prestatu zuen eta Amets entrenamendu especial batzuetan jarri zuen luñean zalduna zela esan eta gera. Gainera, bere familiari 100 urrezko txanpon oparitu zizkieten, afari berezi batekin batera eta etxe berri bat, txabola abandonatu batean ez bizitzeko.

Urteak pasatu ziren eta ez zen ezer gertatu, Amets eta gurasoak fiskar askotan sartu ziren eta hiltzea pentsatu zuten, baina Ametsek ideia bat proposatu zuen, bera zalduna zen eta gainera 16 urte zituen, borrokarako gogoa zuen. Nafarroako Erresumaren estrategiak jakinda Nafarroa konkistatzera joateko ideia eduki zuen, eta erregeak bere ideia onartu eta zaldun guztiak borrokarako prestatzen jarri zituen. 1512 zen eta zaldun eta soldadu guztiak prest zeuden, zaldiak, espatak, eskutuak eta ohore guztia hartu eta borrokara joan ziren.

Amets bidean zegoela bere etxean, erregean, hango zaldunengan, luñeako denetaz oroitzen ari zen, baina dena ahaztu eta berriz orainaldian zentratu zen, bere jaioterrria suntsitzera zihoan eta ezin zuen ezertan pentsatu.

luñeara iritsi ziren, eta barruan sartzea erraza izan zen, barruan dena suntsitzen hasi ziren eta zaldun guztiak zerura bidaltzen, baina Ametsek Katalina ikusi zuen ihes egin nahian eta zaldian igo eta bere bila joan zen, ez zuen lortu.

Katalinak eta bere senarrak ihes egin zuten Iruñeko infernu hartatik. Egun oso bat egon ziren esklabuak hartzen eta besteak zaldunak bezala hil egiten zituzten. Onduan Iruñea eta bere inguruko herri osoa manparatu zituzten eta horregatik Ametsa oso ondo ordaindua izan zen.

Oraín 1516 da eta Ametsa bere gurasoekin dago etxean lasai-lasai, ezer egin gabe eta behar duenean azakara joaten da denetik erotera. Gainera, erregea lagun bezala du, naski Gaztelako erregea Fernando Katolikoa eta horregatik baskari askotara joaten dira batera eta primeran pasatzen dute batera. Egun batean Iruñeara joan zen bisita berriz ere eta han aurkitu zuena oso horrigarria egin zitzaion. Dena berreraikitza zegoen, eta hango gaztelua Ametsen izenean jarrita zegoela esan ziotenean saltoka eta saltoka hasi zen. Pasez beteta barrura sartu zen, oso nekagarria zen ehunka eskailera zituen baina denak karrika igo zituen. Balkoira iritsi eta hiribildu osoa ikusi zuen bere balkoitik, beste aldera joan eta beste balkoitin belar, zuhaitz eta zelai dena ikusten zen, bi azoka zituen herriak kanpoko eta plaza nagusikoa, hiribildu barruan. Metro askotako harresiak zituen eta horrek Ametsi segurtasun handia emateaz gain poza ere ematen zion.

Munduko momenturik hobereña izan zen beretzako, baina tragedia bat gertatu zen, Ametsa horietako korrikaldi batean balkoiko sakinara gahiagi gerturatu zen eta inertziarengatik estroputz egin eta behera erori zen.

Han beheran bi orduz egon zen, inor gabe, bakarrik sufritzen eta azkenean norbait iritsi onduta hilda zegoen, lurrean, odol dena bere ondoan eta gainera lehenengo ikusi zuena bere lagun handia Fernando Katoliko izan zen.

Hurrengo astean izan zen hileta eta Burgoseko denak egon ziren bertan, denak negarrez, Ametsa izan zen denak salbatu zituena eta lurrak lortzera animatu eta lagundu zituenak, baina bere bukaera iritsi zen, 20 urterekin eta bere bizitzako momentu hobereñean.

Ametsa, 1496-1516

Nekazaritik sorginera, egunetik gauera

Nekazaritik sorginera, egunetik gauera

1490. urteko maiatzaren 24ean, hostoen eta loreen agerraldiarekin batera, Zugarramurdin Elene Barrenetxea jaio zen. Elene, bere gurasoekin batera, etxola batean bizi zen, eta hauen ondoan Martija Jauregi medikuaren etxea zegoen. Martija Eleneren gurasoen lagun bat zen. Gainera, Eleneren ama larri gaixotu zenean Martijak sendatu zuen. Hori dela eta, Eleneren familia oso eskertuta zegoen eta beti afaltzen zuten laurek batera.

Elenek bederatzi urte bete zituenean, gurasoei lanean laguntzen hasi zen. Gurasoek beraien errutina erakutsi zioten: egunero goizean-goiz esnatzen ziren, lehen eguzki izpiekin batera, ogi-xerra bat jan eta baratzeratzeratzen ziren. Baratzetan, normalean, aital animaliak elikatu eta zaintzen zituen, eta amak haziak landatu eta fruituak jaso. Momentu hortatik aurrera Elene batzen zenez, amarekin batera jarri zen lana egiten: amak haziak landatzen zituen eta Elenek fruituak jaso. Goiz osoa lanean pasa ondoren bazkaltzera joaten ziren. Bazkaria orokorrean zopa bat edo entsalada bat izaten zen. Bazkaldu ondoren egunaren arabera gauza desberdin bat egiten zuten. Astelehen, asteazken, larunbat eta igandeetan ez zen ezer garrantzitsurik egoten herrian; beraz, basora joaten ziren buelta bat ematera. Astearte eta ostiraletan azoka egoten zen, eta Eleneren gurasoak gustuko zuten bertara joatea. Bertan, ez zuten ez dirurik, bakarrik produktuak ikusten zituzten eta jendearekin hitz egiten zuten. Ostegunetan, berriz, etxean geratu behar ziren, Juan jaunaren soldaduak pasatzen zirelako, astean bildutako fruituak jasotzera eta dirua hartzera.

Juan jauna Katalinaren (Nafarroako Erresumako erreginaren) lehengusuetako bat zen. Milaka lehengusu ziren, baina Eleneri, betidanik, denak berdinak iruditzen zitzaizkion: nazkagarriak eta berekoiak. Gaua iristerakoan, Martijarekin afaltzen zuten. Azkenik, Martija bere etxera joandakoan ohera joaten ziren. Elenek ez zuen eguneroko hura gustuko, ezin baitzen bere lagunekin egon; aitzitik, bazekien bere gurasoek bere laguntza behar zutela; beraz, ez zen inolako momentuan kexatu.

Hilabete pare bat igaro ondoren Elene izugarri ondo moldatzen zen baratzean eta gustuko zuena landatutako landareak zaintzea zen. Harrigarria iruditzen zitzaion lurra hainbeste fruitu emateko gaitasuna edukitzea, eta horretarako eguzkia eta ura bakarrik behar izatea. Egun batean, afaltzerakoan, Elenek Martijari azaldu zion, zer harrigarria iruditzen zitzaion natura eta lurra, eta Martijak adi-adi entzun zion. Emakume honi, Eleneri bezainbeste zirraratzen zion gai hark. Elenek ordean, ez zekien hura, beraz, edozein pertsonari bezala azaldu zion, bestelako intentzio gabe.

Aste bat geroago, afal ostean, Eleneren gurasoak etxolatik atera zirenean, Martijak Elene bere ondoan esertzera gonbidatu zuen. Elene bere ondoan eseri zenean ohartu zen, Martijak, Elenek pare bat aste lehenago usaindu zuen belar baten usain bera zuela. Oso usain berezia zuen eta Elenek usain hori izugarri maite zuen. Elene eseri zenean, ohartu zen mahai gainean liburu bat zegoela. Martijak pixkanaka-pixkanaka liburua ireki zuen. Liburuaren lehenengo orrian marrazki bat zegoen. Elenek ezin zuen marrazki hura oso ondo ikusi, gelako argi bakarra kandela txiki bat baitzen.

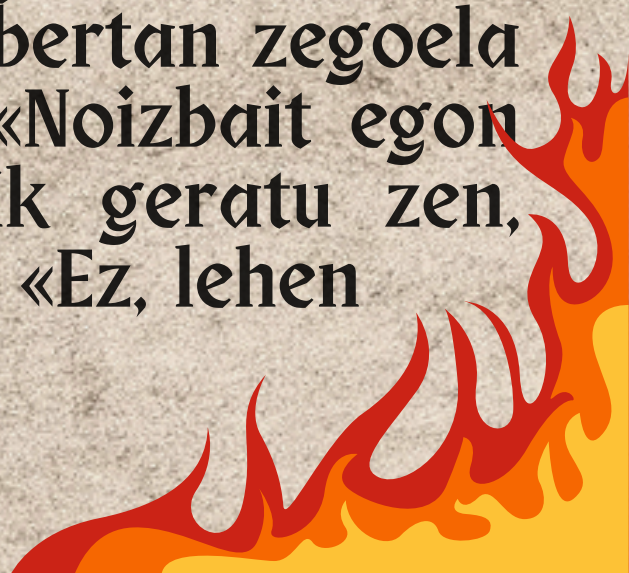

Emakume bat desberdintzea lortu zuen eta honen ondoan Anbotoko Mari jartzen zuen. Elenek ez zekien zein zen emakume hura; beraz, Martijaren azalpenaren zain geratu zen. Segundu pare bat pasa ondoren Martija hizketan hasi zen. Lehenik, Anbotoko Mari nor zen azaldu zion. Jarraian nor zen Sugaar. Segidan nortzuk ziren Lamiak, eta horrela jarraitu zuen, naturako pertsonai guztiak azaldu arte. Ondoren, Kristautasunaren nondik norakoa azaldu zion, sinesmen honek beraien sinismenarekiko zituen ondorioekin batera. «Kristautasuna sinismen paganoak suntsitzen ari da» azaldu zion.

Elenek, Martijak esandako dena adi-adi entzun zuen. Gainera, azalpen honek bere zalantza bat argitu zuen, beti entzuten baitzituen gizon burusoil batzuk soineko batekin, berak ulertu ezin zuen hizkuntza batean hitz egiten, eta beti galdetzen galdetzen zion bere buruari nortzuk izango ote ziren.

Hilabete batzuk geroago, ekaineko gau epel batean, Marijak Elene basora eraman zuen. Basoaren barrura sartu ziren eta Elene inoiz joan ez zen tokietatik pasa ziren. Denbora luzean ibili ondoren, Elenek urrunean argi bat ikusi zuen. Inguruko gauzak ez ziren oso argi ikusten, kandela txiki bat bakarrik baitzeramaten. Gerturatzen zihoazen heinean, ikusi zuen argi hura sua zela, su erraldoi bat. Suaren inguruan jende ugari zegoen, dantzatzen eta abesten. Bertara iritsi zirenean, pertsona batzuk dantzatzeari eta abesteari utzi eta Martijari ongietorria ematera joan ziren. Gerturatzerakoan ohartu ziren Elene ere bertan zegoela eta berari ere ongietorria eman zioten. «Noizbait egon zara hemen?» galdetu zioten, Elene isilik geratu zen, beraz, Martijak bere ordeaz erantzun zuen: «Ez, lehen aldia da berarentzako».

«Orduan, azaldu diezaiogun zer egiten dugun hemen!» esan zuen beste emakume batek. «Gu herri desberdinetako emakumeak gara. Ni, adibidez, Markinakoa naiz, baina, Oñatiko eta Arrateko emakumeak ere badade. Hemen, euskal sinismen paganoan sinisten dugunok elkartzen gara, eta suaren inguruan abestu eta dantzatzen dugu» azaldu zuen beste emakume batek. «Eta, zergatik sua?» galdetu zuen Elenek. «Sua etxearen sinboloa eta arbasoen oparia da» erantzun zioten. Abesten eta dantzatzen egon ziren eguzkia atera zen arte. Orduan, sua itzali eta etxeruntz abiatu ziren.

Urteak pasa ahala, Elene geroz eta gehiago egoten zen basoan, Mariri gurtuz, ala Lamiak bizi ziren urari behatuz. Herrian, Kristautasuna geroz eta gehiago inposatzen zen, eta herritarrek, beldurrez beteta, kristauak bilakatzen ziren. Elene, ordea, ez zen Kristau bilakatu, berak bere sinismenarengan sinisten zuelako eta Kristautasuna txorakeria bat iruditzen zitzaiolako. «Nola pentsa dezake jendeak, gizon bat bi aldiz bizi zelako dugun guztia eskertu behar diogula, benetan! Janaria eta bizitzeko baliabideak ematen dizkiguna natura da, Mari da!». Beraz, beste herritarren portaerarekin bat egiten zuenez, ez zuen inorekin sozializatzen, eta Martijarekin eta bere gurasoekin bakarrik hitz egiten zuen. Herrikoek ere ez zuten Elenerekin egon nahi, Kristauak ez zirela salatze beldur zirelako. Elizan ere, ez zen onartua, Kristautasunaren aurka zihoan pentsamendua zuelako. Horrek ordea, ez zuen Elene arduratzen, berak ere ez zuelako elizara sartu nahi. Batzuetan beste herriko emakumeekin joaten zen dantzatzera eta abestera, baina, jada, Martija ez zen hainbeste joaten, eta Elenek ez zuen bera gabe joan nahi.

1512. urteko asteazken lainotu bat zen, eta Elene etxera bidean zen, basoan arratsalde osoa igaro ondoren. Besotik zintzilik, belarrez betetako saski bat zeraman, izan ere, Martijak, hainbat sendabelar erabiltzen erakutsi zion, beraz, basora joaten zen bakoitzean, pare bat hartzeko aprobetxatzen zuen. Bere etxolatik gertu zegoenean ohartu zen Martijaren etxolako atean hainbat zaldun zeudela. Elenek bazekien zaldunak bihozgabe batzuk zirela, beraz, hura ikustean bizilagunaren etxolaruntz korrika hasi zen. Bertara iristerakoan, kanpoan zeuden zaldunez gain, etxola barruan beste bi zeudela ikusi zuen. Zaldun hauek Martija eusten ari ziren, azken honen gogoz kontra. Elene etxolara sartu zen, nahiz eta zaldunak ekiditen saiatu. Behin barruan, zer arraio gertatu zen galdetzen hasi zen. Zaldunak Martijari Elenerekin hitz egiten utzi zioten, baina, esan zieten laburrak izan behar zirela. Elene azkar batean Martijaren ondora gerturatu zen, «Hainbat herritarrek sorgina naizela esaten dute, eta erre egin nahi naute» esan zuen Martijak. Elenek ez zuen ezer ere ez ulertzen, «Zer demontre zen sorgina izatea?» pentsatzen zuen; aitzitik, ez zuen galdetzeko aukerarik izan, Martija, zaldunekin batera, joan egin zen eta. Joan zirenean Elene Martijaren etxolan geratu zen. Dena hankaz gora zegoen: ontziak apurtu zituzten, janari guztia lurrera bota zuten, atea puskatuta zegoen... Neskatoa lur jota geratu zen, Martija erretzeko asmoa zuten eta.

Minutu pare bat pasa ondoren Martijaren etxolatik atera zen eta bere etxolaruntz abiatu zen. Bere etxolara sartzean, gurasoak topatu zituen. Gertatutakoa azaldu zien, malko artean, eta gurasoak hitzik gabe geratu ziren. Pertsona oso garrantzitsu bat zen denentzat, eta galtzeko arriskuan zeuden.

Pare bat egun geroago Juan jaunak herritar guztiei plazan biltzeko deia egin zien. Herritar guztiak joan ziren bertara, Elene barne. Bere gurasoekin joan zen. Bertara iristean plaza erdian Martija, eta suaren inguruan dantza egitera joan zenean ezagutu zituen beste lau emakume ikusi zituzten, zaldunez inguratuta. Elene korrika abiatu zen Martijarengana, baina zaldunak geldiarazi egin zuten. Orduan, zaldunen artetik Juan azaldu zen, abade batekin batera. Gizon hauek plazaratzean herri guztia isilik geratu zen. «Egun on, Zugarramurdiko biztanleak!» esan zuen Juanek, «Katalina eta Joan errege-erreginek, jakinarazi digute Nafarroako Erresuma osotik sorginak zabaldu direla. Sorginak debruarekin tratuak egiten dituzte. Horretarako, gauean elkartzen dira eta suaren inguruan deabruarekin elkartzen dira. Akelarre izena dute bilera horiek» jarraitu zuen. Elene ohartu zen akelarre hura ez zela Juanek esaten zuena. Egia da, suaren inguruan biltzen zirela; aitzitik, ez zen deabruarekin elkartzeko, dantzatu eta abesteko baizik. «Zorionez, horietako 5 harrapatzea lortu dugu» jarraitu zuen jaunak «Orain, egindako guztiaz damutuko dira, erretzen diren bitartean». Herritar guztiak txaloka hasi ziren, Juanekiko adostasuna erakutsiz. Elene, ordea, ez zegoen batere ados, beraz, jende artean mugitzen hasi zen, jaunaren bila. Juanekin eman zuenean, zaldunek eutsi egin zuten. Jaunarekin hitz egin nahi zuen, baina hau, abadearekin hitz egiten ari zen. Hitz egiteari utzi ziotenean, abadeak latinez errezatu zuen, eta, ondoren, zaldunetako batek emakumeak lotuta zeuden egur eta lastoei sua eman zien. Orduan, Elene zaldunengandik askatzen saiatu zen, Martija erreskatatzeko nahiarekin. Zaldunak hura ikusita buruan kolpe bat eman zioten eta lurrera erori zen.

Konortea galtzekoetan zegoen arren, dena ikusten zuen, argi eta garbi. Emakumeak oihuka hasi ziren. Piskanaka-piskanaka, sua, emakumeak irensten joan zen, oihu eta sufrimendu artean. Elene lur jota geratu zen, Martija galdu zuen eta. Amorrua sentitzen zuen, amorru handia. Ezin zuen hura horrela utzi, beraz, zuen indar apurrarekin, altxatzea lortu zuen. Burua odolez beteta zuen, zauria etengabea odola botatzen ari baitzen. Hala eta guztiz ere, Elenek aurrera jarraitu zuen eta zaldunen artera iristean «Juan!» ohikatu zuen. Jauna bere ondora gerturatu zen. «Zertan ari zara!» ohikatu zuen Elenek «Emakume hauek herritarrak zaindu eta sendatzen zituzten. Pertsona jatorrak eta bihotz onekoak ziren, ez zu bezala. Herritarrok bizitza izugarri gogorra dugu, eta, zu, bitartean, zure gazteluan sartuta geratzen zara, guk ematen dizugunaz gozatuz! Urdanga nazkarria!». Juan Eleneri begira geratu zen eta abadeari deitu zion. Abade zaharra, piskanaka-piskanaka gerturatu zen. Bidean zijoala, Eleneri begiratu zion. Neskatoa ikustean, geldik geratu zen, sekulako izu aurpegiarekin. Juan beregana hurbildu eta xuxurlaka hizketan hasi ziren. Elene ez zen gai esaten zutena ulertzeko, latinez ari ziren eta. Abadeak eta Juanek berba egiteari utzi ziotenean, bat-batean Juanek oihu egin zuen «Harrapatu emakume hori! Sorginen burua da!» esanez. Elene izututa korrika hasi zen herritar eta zaldunen artean. Bitartean zaldunak bere atzetik zijoazten, izugarrizko abiaduran. Neskatoa gaizki sentitzen hasi zen, eta etxola baten atzekaldean ezkutatu zen. Bazekien zaldunek azkenean harrapatuko zutela, beraz, ihes egiteko modu bat pentsatzen hasi zen. Pentsatzen zegoela, buruko zauria min gehiago ematen hasi zen. Ondoren, ikusmena galtzen hasi eta konortea galdu zuen. Elenek konortea berreskuratu zuenean, inoz egon ez zen toki batean zegoela ohartu zen.

Lehiotik begiratu zuen, non zegoen asmatzeko asmoarekin. Bertatik, herri guztia ikusten zuen. Orduan gazteluko gotorlekuan zegoela ohartu zen. Toki hura ez zen toki atsegina, txikia, hotza eta zikina baitzen. Ordu asko pasa ondoren, norbaitek bertako atea ireki zuen. Elenek burua altxatu eta atea ireki zuen zaldunari begiratu zion. «Zer ari zara hor geldik! Atera behingoz» egin zuen oihu zaldunak. Elene, izututa, gelatik atera zen. Gotorleku kanpoan Juan Jauna eta lehengo eguneko abadea ikusi zituen. Beraien parean jartzerakoan bi gizonak begira geratu zen, baina, segituan buruan jo zioten eta, Juan, abadearekin batera, oihu egiten hasi zen. «Sorgin nazkagarria! Ez begiratu begitara, madarikatu egin nahi nauzu, ala?!» esan zuen jaunak. «Hemen elkartu gara» jarraitu zuen «Sorginen burua zarela dakigulako. Ez dugu zuk onartzea behar, jainkoak, abadearen bitartez, esan digu eta. Hori dela eta, ez zara Zugarramurdin errea izango, Iruñeara eramango zaitugu eta bertan torturatua eta jarraian errea izango zara. Bihar goizean abiatuko zara». Elene izututa zegoen eta korrika alde egiteko gogoia zuen; aitzitik, ezinezkoa zen, harrapatzen bazuten, oraindik min gehiago jasan behar izango zuelako.

Hurrengo egunean, 1512ko otsailaren 18an, zehazki, goizean-goiz, zaldun batek gelaxkako atea ireki zuen. Elenek bazekien zer egin behar zuen, beraz, buru-makur, lasterka, gelatik atera zen. Gotorleku kanpoan zaldun bat zegoen zaldi zuri baten gainean. «Zalduna, zaldi gainean Iruñearaino joango da, eta zu, bere atzetik, oinez. Bide luzea da, hala ere, ez da geratuko. 18 ordu inguruko bidaia da, eta zuk ihes ez egiteko, soka luze batez lotuta joango zara» azaldu zioten. Ondoren, soka bat gerrira lotu eta bideari ekin zioten. Hasieran Elene nahiko ondo sentitzen zen. Ez zijoazten azkarregi eta, gainera, bidea nahiko zapala zen.

Ordu pare bat pasa ondoren, ez zen hain gustora sentitzen, ordea. Nekatuta zegoen, buruko zauriak mina ematen zion, gose zen eta egarria zuen. Egoera, sei ordu pasa ondoren, okertu egin zen: Elenek ez zituen hankak sentitzen eta zorabiatzen ari zen. Lurrera erortzear zegoenean, hots bat entzun zuen zuhaitz artean. Aker bat zen, aker beltz bat, zehazki. Akerra Elenerengana hurbildu zen eta bere ondoan geratu zen. Elene, Martijaren hitzetaz oroitu zen. Honek aker beltzak gurtu behar zirela esaten zion, oso garrantzitsuak zirelako. Akerra ez zen neskatoaren ondotik mugitzen, beraz, ukitu egin zuen. Ezin zituen gauzak oso garbi ikusi, zorabiatzen ari baitzen. Hala eta guztiz ere, bazekien akerra gustura eta lasai zegoela, beraz, animaliaaren gainera igo zen. Honek Elene igotzea itxaron zuen, eta, ondoren, zaldunaren atzetik jarraitu zuen.

Iruñeara iristeko minutu pare bat falta zirenean, Elenek, akerretik jaitsi eta, eskerrak eman zizkion. Hau korrika hasi eta zuhaitz artean desagertu zen.

Iruñea guztia zeharkatu behar izan zuten gaztelura iristeko. Iruñeako biztanleak Eleneri begira geratzen ziren eta berataz barre egiten zuten. Dorretxera iritsi zirenean, Katalina eta Joan III.-arekin elkartu ziren. Hauen ondoan lehengo eguneko abade bera zegoen. «Egun on» esan zuen Katalinak «Zu Elene zara ezta? Sorginen buru zarela esan digute, hala al da?». Elenek ez zuen erantzun, esaten zuena esaten zuela, nahi zutena pentsatuko zutelako. «Ongi da, nahi duzuna» jarraitu zuen. «Hemen geratuko zara erretzen zaituzten arte. Bitartean hainbat motatako torturak jasango dituzu. Orain, joan zaitez gotorlekura» jarraitu zuen Joane. Gotorlekurako bidean bere azkeneko indarrak agortu zituen. Gelaxkara sartzean, lurrean bota zen eta lo hartu zuen.

Hurrengo egunean, zaldun batek esnatu zuen, oihu artean. Beste gela batera eramán zuten. Bertan, hainbat gizon zeuden. Gelara sartu zenean, ohartu zen, mahai batean hainbat pitxar zeudela urez beteta, eta hauen ondoan zapi bat. Elenek entzunda zuen tortura hura “uraren tormentua” deitzen zela eta zapi bat ahoan sartuta zenuen bitartean ura eran behar zenuela.

Ahulki batean eserarazi zuten eta soka batzuekin lotu zuten. Ondoren, zapia ahoan sartu zioten. Zapiak, odol zaporea zuen arren, Elene isilik eta geldik geratu zen. Lehenengo pitxerkada bota ziotenean arazorik gabe edan zuen, piskat kostatu arren. Bigarrena, edateko apur bat zailagoa zen. Hirugarrenean jada, ezin zuen gehiago edan, nazka handia ematen ziolako zapiak, nekagarria eta zaila zelako eta botagurea ematen zuelako. Gizonek ura botatzen jarraitu zuten, neskatoaren egoera alde batera utziz. Bostgarrenean, malkoak begietatik atera zitzaizkion eta arnasik gabe geratzen hasi zen. Gizonek ura botatzen eta botatzen jarraitu zuten, geroz eta azkarrago. Elenek ezin zuen gehiago, eta zazpigarrenean, ur dena bota zuen. Gizonetako batek zaplasteko bat eman zion eta berriz hasieratik hasi ziren. Bi ordu gehiago egon zen neskatoa gelan sartuta ura edanez, pitxer denak segidan edatea lortu zuen arte. Arratsaldean, errege-erreginekin eta abadearekin elkartu zen. Hauek motzak eta zehatzak izan ziren, «Uztailaren 26-ean erreko zaitugu. Bitartean, goizero-goizero torturatua izango zara» esan zioten.

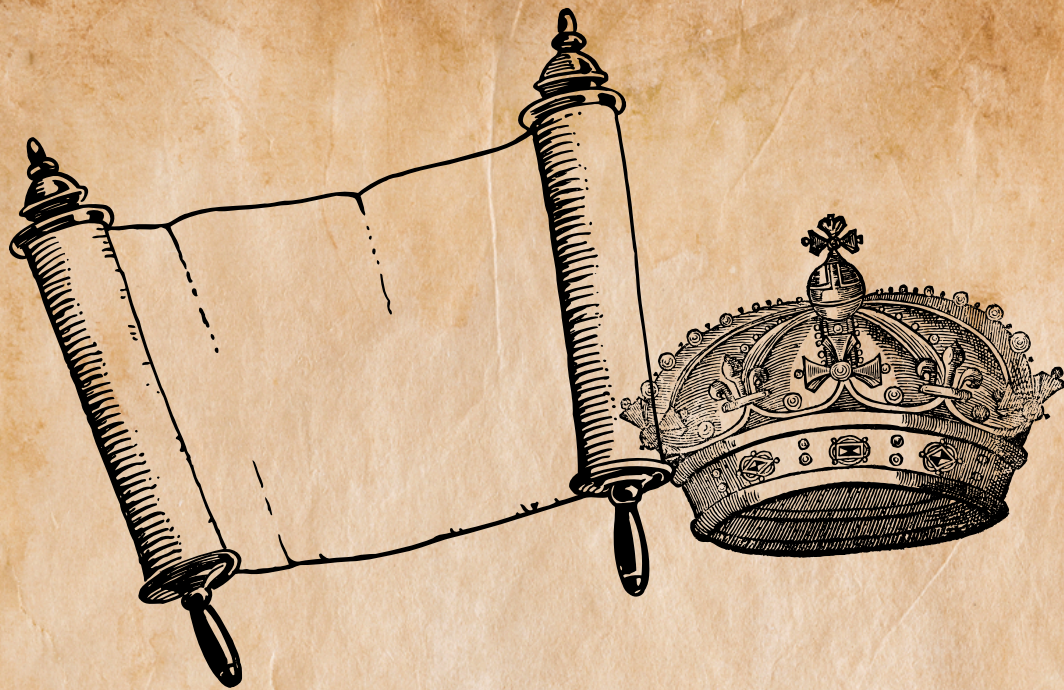

Horrela igaro zituen hilabeteak, egoera izugarri gogorretan bizitzen, eta piskana-piskanaka hiltzen. Bere egunerokoa horrelakoa izan zen, Uztailaren 24a iritsi zen arte. Egun hartan, ez zen zaldunik etorri Elene esnatzera, inguruko gotorlekuko eta herriko oihuek esnatu zuten, berriz. «Fernando Katolikoa gu konkistatzera dator, eta errege-erreginek ihes egin dute!» entzun zuen Elenek.

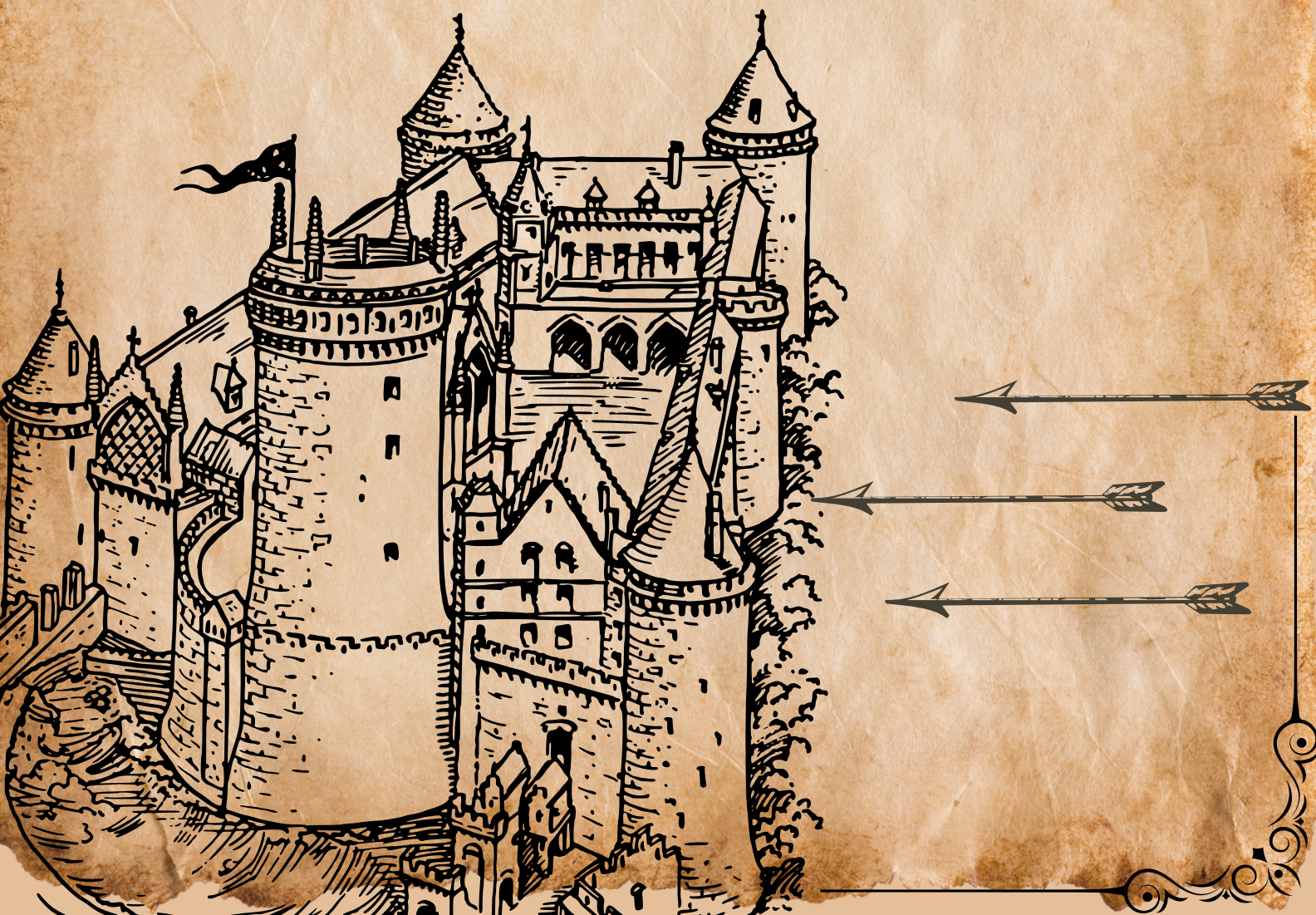

Bazekien Fernando gertu zegoen lurralde bateko erregea zela, baina, ez zekien, ez nongoa zen, ezta zer nahi zuen ere. Iskanbila guzti horrez gain, Elenek zaldia eta zaldunen ahotsak entzun zituen. Ikaratzen hasi zen eta gelako izkin batean eserita geratu zen. Ahotsak eta zaldia geroz eta gertuago entzuten ziren, eta jendea geroz eta urduriago zegoen. Pare bat minutu pasa ondoren, gotorlekuko ate nagusiari joka hasi ziren. Kolpe izugarri handiak eman zizkioten, atea puskatzea lortu zuten arte.

Gotorlekura sartzea lortu zutenean jendearen aurka borroka egiten hasi ziren. Elenek momentu hura aprobetxatuz, korrika atera zen, basoruntz. Gorputz guztia zauriz beteta zuen eta ezkerreko hankako hezur bat hautsita zuen, beraz, herrenka ibiltzen zen. Baso barrenean sartu behar zenean, zaldun batek ikusi egin zuen eta bere atzetik korrika hasi zen. Elenek iheska jarraitu zuen; aitzitik, zalduna bera baino azkarrago zihoan eta asko gerturatzen ari zitzaion. «Nahiago dut nire buruaz beste egin, zaldun nazkagarri batek hiltzea baino», pentsatu zuen Elenek. Makurtu egin zen eta geratzen zitzaizkion indar guztiak erabiliz punta zorrotzeko harri handi bat hartu zuen. Harria gogor eutsi zuen eta lepoan sartu zuen. Lepotik odola botatzen hasi zen eta neskatoa lurrera erori zen. Segundu gutxietara, zalduna, bera zegoen tokira iritsi zen. Hilda zegoela ziurtatzeko zaldunak ezpatarekin burua moztea pentsatu zuen. Ezpata altxatu zuenenean, inpultsua hartzeko, aker beltz bat atera zen zuhatitzen artetik eta adarkada bat eman zion zaldunari bihotz guztian. Zalduna, oihuka hasi zen eta jarrian hil egin zen. Elene hiltzear zegoen arren, guztia ikusi zuen. Akerra Eleneren ondoan geratu zen neskatoa hil arte. Elene, irribarre batekin hil zen, bere bizitzan gauzak ondo egin zituela zekielako eta bere buruaz harro zegoelako.

ORAIN ZER?

1512ko ekainaren 3a, Iruñea

Nire gurasoak Katalina eta Joan III. dira. Hamabi egun daramatzate niregan presioa sortzen, eta ezkontzera behartzen. Gaur goizean, azkenik, mutil bat ekarri didate. Ez dut jakin nongo erresumakoa den, eta ezta zergatik aukeratu duten ere. Nire sorpresarako, hiru urte gehiago besterik ez ditu, eta nahiko ondo eraman gara. Bihar ezkonduko gara.

Egunak pasatu ziren. Uztailaren 23an, ordea, zerbait gertatu zen, eta zerbait horrek dena aldatuko zuen. Betiko. Goiz esnatu nintzen egun hartan. Balkoira atera nintzen. Gure balkoia gazteluko bista hoberenak dituenetakoa da. Hiri guztia ikusten da. Nire hiria, Iruñea. Hain polita... Baina tripako minak momentua zapuztu zidan. Gose nintzen seinale. Neskameari deitu eta arropaz aldatu nintzen. Zailena beti izan da kortsea jartzea. Hasieran, neskameen laguntzarekin ere, lan asko kostatzen zen estutzea, nik ez nuelako gehiegi laguntzen. Ondoren, deserostasuna etortzen zen. Hala ere, gaur egun ondo ikasita dut nola jantzi. Eskailera jaitsi nituen, eta korridoretik igaro nintzen. Jantokira iritsi eta senarra aurkitu nuen. Lehen esan bezala, ondo eramaten ginen, baina ez zen benetako maitasuna. Goiz hartan, gosaltzen amaitu genuenean, luze egon ginen hitz egiten.

Ez dut ondo gogoratzen zertaz... agian zerbait larria izan zen, edo agian ez; agian garrantzirik ez zuen gai bat zen. Hori ez dakit, baina badakit haserre bizian amaitu genuela da. Gelako atean zeuden bi guardiak, harritu egin ziren, bistan zen.

Senarra eta biok garrasika aritu ginen hamabost minutu edo gehiagoz. Berak amaitu zuen eztabaida. Ez zidan jarraitzen utzi, eta esateko nuen guztia isilarazi zidan. Handik atera eta berriro ere, logelara joan nintzen. Han, balkoira atera nintzen. Nik nuen haserrea deskribaezina zen. Azkar pasatu zitzaidan, ordea. Bista zoragarri horiek begiratzen geratu nintzen, baina esan daiteke momentu horretan ez zirela hain zoragarriak izan: milaka soldadu ikusi nituen, Iruñeako harresi guztiak botatzen, eta hirira sartzen, iskanbila, beldurra, eta mina sortuz. Senarra etorri eta Gaztelako armada zela azaldu zidan.

-Bazenekien ala? - galdetu nion amorruez.

-Ez! Ez nekien, baina ezin daiteke beste ezer izan. Hau konkistatu ez duten erresuma bakarra da.

-Eta orain zer?

-Zuk ihes egin behar duzu. - esan zidan.

-Nik ez dut hemendik alde egingo, ezta pentsatu ere! -
erantzun nuen.

-Ados, ados. Ez zaitut behartuko.

-Eta zuk zer egingo duzu? - galdetu nion, beldur puntu
batekin.

-Nik? Ba borrokarara joan.

-Zer?!

Ezin zen egia izan. Hil egingo zuten, ziur.

-Aginduak eman behar ditut. - jarraitu zuen.

-Zuk ez duzu hori egiteko beharrik. - gehitu nuen.

-Baina nahi dut. Hiritarren estimua irabazteko modurik
errazena da.

Eta horrela amaitu zen gure elkarrizketa. Nik ez nuen maite,
eta ez nago ziur berak ni maite ote ninduen, baina nirekin egon
zen denbora luzez, eta berarekin partekatu nuen ohea, gauero.
Horrek hainbat sentimendu mugiarazten zituen nigan. Beraz,
bai, pena handia sentitu nuen.

Agurra azkarra izan zen, eta ondoren, joan egin zen, armada
atzean zuela.

Gazteluko guardiek ate guztiak itxi zituzten. Buelta eman nuen, gurasoengana joateko asmoarekin. Beraiek ez zekiten ezer oraindik. Momentu horretan, zurrumurru antzeko batzuk entzun nituen nire atzealdean. Disimuloz begiratu nuen, guardiak zirela ikusteko. Hau ez dakit, baina baliteke nitaz hitz egiten egon izana. Berriro ere aurrera begiratu eta oraingoan bai, gurasoengana abiatu nintzen. Gertatutako guztia kontatu nien.

-Ez da posible. - erantzun zidan aitak.

-Ba horrela gertatu da. - baieztatu nien.

-Ez dugu irtenbiderik, hemendik alde egin behar dugu. - gehitu zuen azkar batean amak.

Dena ziztu bizian gertatu zen. Nik oraindik harrituta jarraitzen dut. Ia arnasteko denborarik ere ez nuen eduki. Arratsalde horretan gurasoak ere agurtu nituen. Bi agur egun batean.

Hurrengo egunean, gosaltzera jaitsi nintzen, eta, orduan, ateko zaindari bat gerturatu zitzaidan.

-Eskutitz bat dago zuretzat.

-Eskutitza? Norena?

-Ez dakit. - erantzun zidan. Betiere bere postura mantenduz, ahots sendo batez.

Eskutitz hura gerturatu zidan, eta eskerrak eman ondoren bere lekura itzultzeko esan nion. Ondoren gutun-azala ireki nuen. Gutuna luzea zen, eta nire senarraren inguruan zen. Gaztelako Koroa erretiratu egingo zen momentuz. Hori zioen paperak. Itxaron, hori bakarrik ez. Gehiago zegoen beste aldean. Nire senarrak bizia galdu zuen.

Gurasoek errege-erregina izateari utzi zioten haien ihesaldiarekin. Arazoak ekiditeko egin zuten, baina ni bakarrik utzi ninduten eta ez zitzaidan batere ondo iruditu.

Pentsatzen jarri nintzen: ez nuen senarrik ezta gurasorik ere; baliteke erresuma bat gobernatu behar izatea; Nola egingo nuen horrelakorik bakarrik egonda?

Berria azkar sakabanatu zen hiritik. Hori izan zen arazoa. Gehienek nire errua izan zela pentsatzen zuten: nik nahita hil nuela senarra, botere guztia lortzeko. Noski, horren probarik ez zuten. Edo bai. Agian bazituzten. Bi guardiek salatu egin ninduten. Plazara joan ziren, eta han, hiri osoaren aurrean, zekitena kontatu zuten.

-Printzeak eta printzesak, eztabaida gogor bat eduki zuten uztailaren 23an. Goizean. Eta noiz erabaki zuen printzeak gerra horretara joatea? Goizean. Nork behartuko zuen horretara berak ez bazuen hori egin beharrik? Printzesak ... edo, erreginak, hobe esanda. Onartezina!!!

Horrek hiria haserretu zuen. Lehenik, nik senarra behartu nuela pentsatzen zuten, eta, beraien ustez, ez zegoen hori egiteko modurik sorginkeriaz baliatu gabe. Nire begiek edonoren pentsamenduak aldatzeko gaitasuna zutela esaten zuten. Ondoren, erregina nintzela esan zuten: hori oraindik ez zen guztiz egia, baina hala ere, esan egin zuten. Eta, nola gobernatu behar du erregina batek bakarrik, gizonezkoirik gabe? Ezinezkoa. Ondorioa: sorgina nintzen, eta probak zituzten.

Notizia horrek ez zuen gehiegi tardatu kontseilariengana iristen. Lehen esan bezala, ni oraindik ez nintzen erregina ofizialki, beraien baimenik ez bainuen. Hiru egun besterik ez ziren pasa eskutitz hura iritsi zenetik...

Kontseilarien gutuna iritsi zitzaidan hirugarren egun horretan, goizean. Baimen totala eman zidaten erregina izateko.

Baina arratsalde hortan, beste karta bat jaso nuen. Baimena kentzen zidaten. Arrazoia: sorgina nintzelako akusazio eta probengatik. Eta gauean, hamar soldadu inguru sartu ziren gaztelura, nire logelako atea bota eta behartuta atera ninduten kanpora.

-Geratzen zaizkizun urteak kartzelan pasatzeko prest? - galdetu zidan soldadu batek.

-Zer? Utzidazue bakean! Printzesa naiz! - adierazi nuen amorruz, askatzen saiatzen nintzen bitartean.

-Jada ez, sorgin. Mugi!

-Ni ez naiz sorgina!

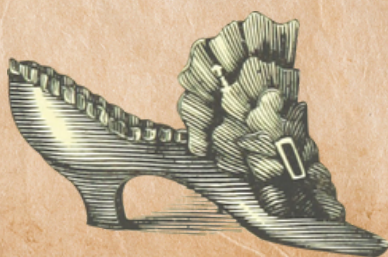
-Ezeztatzeak ez du esan nahi ez zarenik. Guztiz kontrakoa esan nahi du.

-Ados, ados, itxaron momentu bat. - esan nien.

-Ezta pentsatu ere, ez dizugu zure magia horiek egiten utziko. Mugitu zaitez!

Nire ideia besoa libre uzten zidatenean, ihes egitea zen. Momentuz ez nuen lortu.

-Itxaron, takoiien zola altxatu egin zait. Utzi ondo jartzen. - eskatu nuen.

Egia esan nahiko arraroa izan zen. Ezetz esango zidaten eta jarraitu egingo genuen, baina ez zen horrela gertatu. Soldaduak utzi egin zidan "takoiaren zola ondo jartzen" eta bizitzan egin dudan azkarren egin nuen korrika.

Basoan barrena joan nintzen. Soldaduen oihua entzun nituen, eta ondoren, nire atzetik entzun nituen. Beldurra nire gorputz guztiaz jabetu zen. Ondo nekien basoko bide horretatik jarraitzen banuen, labar txiki batera iritsiko nintzela; txikia esan dut, ez delako normalean labartzat hartzen dugun kontzeptua. Ez da labar erraldoi eta ikusgarri bat. Halere, hortik eroriz gero... akabo. Momentu horretan harri batekin estroputz egin eta lurrera erori nintzen. Sustoarengatik nire arnasketa azkartu egin zen eta kortsearekin ia itota amaitu nuen. Askatzen saiatu nintzen, lurrean eserita nengoela, baina soldaduen hotsak geroz eta gertuago zeuden. Ondoko zuhaitz batera gerturatu eta izkutatzen saiatu nintzen. Baina soldaduak hor ziren. Zorionez, ez ninduten ikusi, oraindik ez. Kortsearen lokarria zaratarik egin gabe kendu nuen, poliki-poliki. Han utzi eta gertuko zuhaitzen artetik irten nintzen hortik. Eta espero nuena gertatu zen, labarrera iritsi nintzen. Soldaduek kortsea aurkitu zuten lurrean, eta nire bide berdina jarraitu zuten, ni aurkitu arte.

Inguratu egin ninduten eta nik ez nekien zer egin. Ezin nuen ezer egin. Sorgina nintzela baieztatu? Erantzuna argi nuen: "Ez". Eta orain erantzuna, baino argiago nuen zer egin. Pausu batzuk atzera eman eta labarretik bota nintzen, bizia galduz.

-Amets xelebrea, ezta? - esan dut.

-Bai, Irati, oso xelebrea. Baina ametsa besterik ez da izan, eskerrak! - adierazi du senarrak barre txiki batez.

Jantokiko atea jo dute. Guardia batek ireki du.

-Egun on, printzeak - esan du mutil batek, erreberentzia bat eginez - mezularia naiz.

-Eman mezu hori guardiari eta joan, mila esker. - esan du senarrak,

Ateko zaindaria karta eman dit eta senarra eta bion artean ireki dugu.

*"Gaztelako armada Iruñeara sartzen ari da;
harresi nagusiaren parte garrantzitsu bat
bota dute"*

Patxi deabruaren bahiketa

Sinisten al duzue infernuan? Apaizak ahotan hainbeste ibiltzen duen bazter hori. Amildegia sutsua, kondenatuen arimen azken muga. Pekatariak betirako oinazetzen dituzten deabru beldurgarrien bizilekua. Infernua, non, bere atalesea zeharkatu ondoren, itxaropen guztia galtzen da. Hango deabruak, herritar guztiak, xehe zein noble erraz iruzurtzen dituzte, beren nahiak betez, arima hilezkorren truke. Gutxi atera dira onik hitzarmen horretatik. Beste asko bezala, istorio hau, hezur-haragizko gizon batekin hasten da. Itun beldurgarri horri iseka egin zion gizon bat. Hain zen gizon gaiztoa, ankerra eta krudela, deabrua bera ere, beldur dela. Errementari bat.

1812 Iruñea.

Gaztelako armada barruraino sartu da, herriko errota, eliza eta guztion etxeak sutan geratu dira. Herritarrak, bata bestearen atzetik erortzen dira eta hori gutxi balitz, metalezko objektu guztiak galdatu ditugu, ezpatak, armadurak eta mailuak sortu ahal izateko. Negua igarotzear dago eta horrekin batera, Iruñeako errege-erreginak gerturatu dira, ihesaldian doazela. Pare bat egun geratu dira, indarrak berritzeko. Haiek joan, eta asteak pasatu ahala, egoera berrira egokitzen saiatu naiz. Baina, nire emazteak utzi nauenetik, hori ezinezkoa bihurtu da. Bakardadean babestu naiz, mailua esku-artearekin dudala.

Zortzi urte daramatzat kulpa bizkar gainean. Zortzi urte daramatzat basoan galduta, zulo ilun eta bero batean, tristura eta haserreak besteengandik gehiago aldentzen nauen bitartean. Denen ustetan, ero bat naiz, bihotz gabe, urrikagabe eta gupidagabe bat. Burutik jota dagoena. Egundoko zoro batentzat hartzen naute. Eguzki izpiak desargentzearekin bat, herritar guztiak elizara joan dira, apaizaren hitz eta otoitz guztiak entzutera. Halere, gaur, egun berezi bat da, ohiz kanpokoa. Atzerritar bat etorri zaigu herri zahar, apurtu eta diru gabe hau ezagutzera eta. Ondorioz, elizan, apaizaren hitz guztiekin batera, harrera berezi bat eman diote.

Ni nire etxeko zulo beltzean sartuta geratu naiz, suari begira, izpi eta txinparta guztiak, nire aurpegian erortzen diren bitartean. Bestalde, basoan neskabila bat dabil, zuhaitz altuen eta elurrez betetakoen inguruan. Leihora gerturatu eta panpinekin, loreekin zein animaliekin, hots, bere lagunekin jolasten dagoela antzeman dut, urruti egon arren. Baina, segituan, bere lagunak ez diren zorigaitz batzuk hurbildu zaizkio eta den-dena zapuztu dute. Nik, buelta eman eta suari miresten jarraitu dut. Ezer gertatu ez balitz bezala. Hurrengo egunak, lasaiak izan ziren, aurreko zortzi urteak bezala.

Dena dela, asteko lehen eguna da, astelehena eta egunero bezala, mailua hartu dut, golpeak, golpeak eta golpeak jotzeko. Bitartean, panpinaren neskatilak, nire etxeko harresia gaintitu du, jolasleku berri baten bila baitago, lehen zuenaren antzeko bazter txiki bat. Segituan, ezker-eskuin begiratu ondoren, leku egokirik ez dagoela jabetu da. Atzerantz, bat, bi eta hiru pausu eman ditu, baina laugarrenarekin bat, oihu batzuk entzun ditu, errementariaren etxe barnetik datozenak. Bi aldiz pentsatu gabe, ateruntz joaten hasi da, etxera sartzeko. Jakin-minarekin buruari bueltaka, isil-isilik, ateko zirrikitu batetatik sartu da, oihuaren jatorria ezagutu nahian.

Barruan, amaiera gabeko tunel ilun eta bero batekin topatu da, era guztietako metalezko objektuez betea dagoena. Irtenbiderik gabeko labirinto bat bezala. Ezpatak, gurutzeak, kanpailak... betetzen dute, han dagoen tristura eta bakardade hori. Errementaria konturatu gabe, aurrerantz ekin dio. Oin zein esku izerditan, hankak dardarka, bihotza taupadaka eta begiak adi-adi alde guztietara so. Tunelaren amaieran argia ikusi du eta zarata berezi bat ere entzun du: Pum, Pum, Pum... baina oihurik ez. Bat-bateko aldaketa bezala, golpeak desagertu egin dira, han dagoen argiarekin batera. Bihotza are gehiago azkartu zaio eta beldurra zer esanik ez. Ikaraz josia, ezkutu baten atzean ezkutatu da.

Minutu batzuk geroago, handik ziztu bizian atera da. Zirrikuturantz korrika joan da, zulo hartatik lehinbailen atera nahian. Neskatila, onik eta salbu irten da, nahiz eta panpina erdizka atera den. Hiru muturreko sardexka handi batek burua moztu dio. Lurrera erori eta eskutu zein ezpaten artean geratu da. Basotik atera eta ezkerretara joan, zubia pasa, kaleetatik gora igo eta bere etxera ailegatu da. Ama eta aitaren besoetan babestu da, hango amesgaiztoetatik urrundu nahian. Gurasoek, galdera batzuk egin dizkiote, neska, ordea, mutu geratu da, ezer esan gabe. Ahoa itxita, hitzei soinua eman gabe.

Hurrengo egunetan, neskatilaren ama, azoketarako gauzak prestatzen ibili da, eta aita, jaunaren lurrak lantzen. Gosaldu, bazkaldu, afaldu, horrela pasatzen ziren egunak neskatilarentzat, etxeko bazter bateko izkinatxo batean eserita. Egunak pasatu ahala, bere gurasoek, kalera ateratzeko ahaleginak egiten zituzten, hala eta guztiz ere, neskatilak berdin jarraitzen zuen. Osteguna, eta neskilak bere panpinari begiradak botatzen pasatu ditu orduak, amorrua ur tantetan erortzen den bitartean. Ustekabean, etxeko atea ireki du, tristuraren aurka eragotzi ondoren. Kaleetatik, beheara eta gora, eskuin zein ezker, ibili da, hanketatik lurrerrainoko pausu markatu eta indartsuak eginez.

. Etxera joateko orduarekin bat, bi neskatila hurbildu zaizkio. Panpinaren itxuraz barrezka hasi dira, edonolako burla, iseka eta txantxak eginez. Neskatila, euria bere masailetik behera zihoanean, errementariaren etxera joan da, korrika, atzean lotsazko bide amaigabe bat uzten zuen bitartean, panpinaren galdutako buruaren bila. Berriz ere, harresia gainditu du eta pausuz-pausu, aterpe handi hartara ondoratu da, azkenean atearen ondora iritsi arte. Oraingoan ere, ateko zirrikitu batetatik sartu da. Tunelean barneratu eta aurrerantz joan da. Oihuak eta oihuak entzuten ditu. Gerturatu eta orain dela egun pare batzuetan etorritako atzerritarra zela ohartu da.

Errementariari giltzak lapurtu eta handik kanporatzeko eskatu dio, neskatilak nola ez, haren esanetara, errementariarengana hurbildu da. Hura, loak harrapatuta dagoenez, neskatilak arazorik gabe giltzak ostu dizkio. Atzerritarrarengana joan eta tranpa hartatik atera du. Hark neskatila alde batera jaurti eta errementariarengana korrika joan da. Neskatilak, hanka bihurritu eta deabrua bera dela jabetu da. Negar batean hasi da, errementaria lurrean hilda ikusi duenean.

Hala bazan edo ez bazan, sar dadila kalabazan eta atera dadila infernuko plazan. Errementariaren bizileku berrian.

PRINTEZA SORPRESAZ

PRINTZESA SORPRESAZ

1051KO ABUZTUAREN 4A

Kaixo ni Maria naiz, eta gaur 1051ko abuztuaren 4an nire egunerokoarekin hasi behar naiz. Nire ideia egun batean hau norbaitek irakurtzea da, eta nire istorioa ezagutzea. Lehenengo ni zein naizen azalduko dizuet, nire familia, nik nahi dudan etorkizuna...

Ni Maria Gartzia naiz, bai Gartzia IV.aren alaba. Hori alde batera utzita gaur egun 20 urte ditut eta Iruñeako erregina naiz, seguruenik ezkondata nagoela pentsatuko duzue, baina ez. Arraroa bada nik bakarrik gobernatzen dut erresuma. Hasiera batean ez zidaten utzi bakarrik gobernatzen, baina aldaketa batzuk egon ziren, hau dena kontatu baino lehen hasieratik hasiko naiz.

1043 zen, ni 12 urteko langile bat nintzen, etxean bai kalean amari laguntzen nion, ibaira joaten ginen arropa garbitzera, oso ondo kozinatu nuen, txikitatik amak erakutsi zidalako. Etxean betidanik ama eta ni izan gara, baina txikia nintzenean ez nion garrantziarik ematen. Urteak aurrera joan ziren eta ni handitzen joan nintzen. Handik aurrera familiarerengan interes gehiago jarri nuen. Baina ez zen erraza izan amari informazioa ateratzea. Egunak eta egunak egon nintzen amari galdetzen, baina ez nion ezer ere ez ateratzen. Azkenean informazio pixka bat aurkitu nuen, bai aurkitu, bere egunerokoa aurkitu nuen. Eguneroko zaharra zen eta orrialde batzuk ez zeuden edo tinta ezabatuta zegoen.

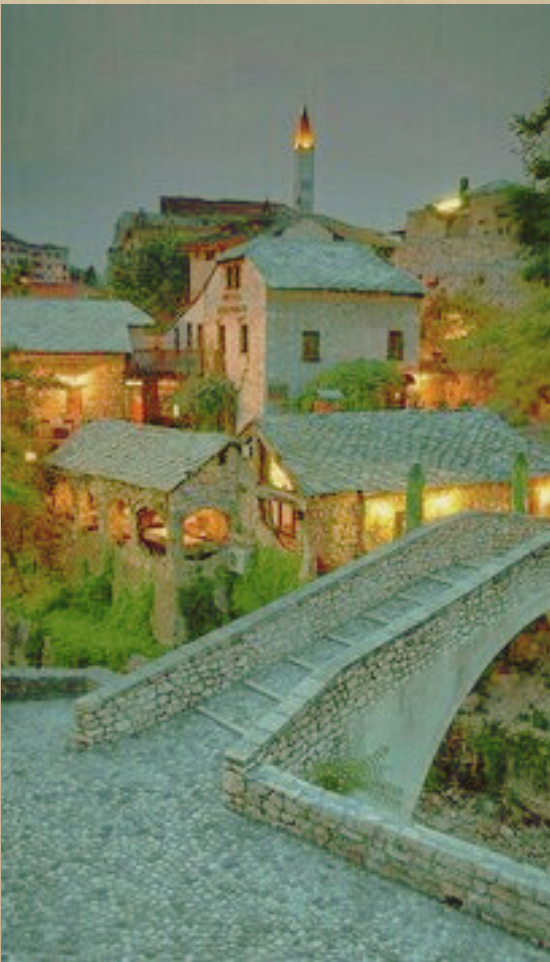
Eguneroko hartan aita eta amaren istorioak zeuden, adibidez hau:

Gaur 1025ko uztailaren 2a da, gaur Gartziarekin egon naiz, berarekin oso gustora nago eta etorkizunean berarekin nahiko nuke egon, familia bat sortu, munduan zehar bidaiatu... Gaur bere gaztelura eraman nau, harrituta geratu naiz. Oso polita da. Gainera, hainbat solairu ditu, lorategi bat, sukalde handi bat... Bertan soladadu eta zaindari asko zeuden, izkina bakoitzean armadako pertsona bat zegoen; beraz, biok bakarrik egoteko ez zegoen momenturik.

Hau ikusi nuenean harrituta geratu nintzen, korrika amaren bila joan nintzen. Amarengana hurbildu eta egunerokoa erakutsi nion. Berak hau esan zidan:

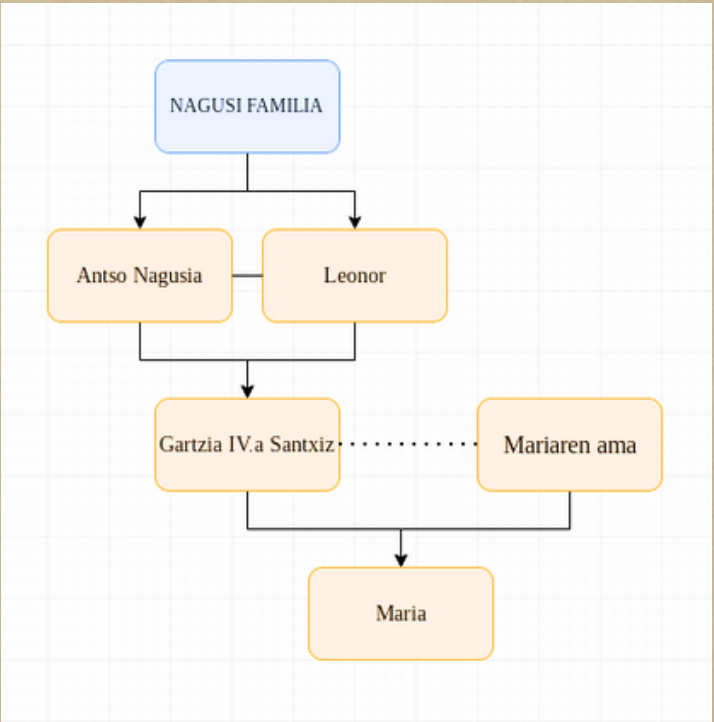
- Maria, ordua da zure aitaz hitz egiteko, handia zara eta jada jakin behar duzu.

- Eseri aulkian, maitia- gehitu zuen amak.
- Ama irakurri dudana egia da?- galdetu nuen.
- Bai maitia, zure aita erregea izan zen, baina zu jaio ondoren hil egin zen. Biok oso zoriontsuak ginen. Zoritxarrez, Atapuerkako guduan hil zuten.
- Baina bera errege bazen eta ni alaba bakarra banaiz, horrek esan nahi du...
- Bai, tronuaren oinordekoa zara.
- Baina ni ezin naiz printzesa izan, ezin didazu horrela esan printzesa naizela, urte hauetan gezurra esan didazu, ez zara nitaz fidatu.
- Maria, zure hobe beharrez erabaki genuen amonak eta nik ezer ez esatea, baina egun hauetan amonarekin hitz egin dut eta zuk nahi baduzu tronua hartuko duzu.
- Baina nik ez dakit erreinatzen, nik sukaldatzen dakit, arropa garbitzen... ni herritar arrunt bat naiz.
- Lasai, aste honetan zehar amona etorriko da eta zu prest bazaude hurrengo erregina izango zara.

Hurrengo egunetan tronua oinordekotzat hartuko nuela nuen buruan, ideia hori burutik kentzen eta nire egunerokotasunean jarraitzen saiatzen nintzen. Egun batzuk pasatu ziren eta arratsalde batean amona gurdi gainean etorri zen. Ni eta bizilagunak harrituta geratu ginen. Ondoren amona etxera sartu eta bere armadako kideak ate nagusiaren aurrean gelditu ziren. Amonarekin hitz egiten hasi nintzen eta erreinuaz gehiago kontatu zidan, horrek asko lasaitu ninduen. Ondoren, nire aitaren bitxikeri batzuk kontatu zizkidan eta nik hobeto ulertzeko zuhaitz genealogiko bat egin zidan:

Zuhaitz genealogikoarekin hobe ulertu nuen eta oinordekoa izatearen beldurra apur bat baretu zitzaidan. Amonak berak bere egunerokoan zer egiten zuen kontatu zidan eta gauza asko egiten zituen, tea hartzen zuen, beste herrietako erregin-erregeekin egoten zen... Aita nola zen azaldu zidan, konfiantzazkoa zen, oso langilea eta amarekin nahi zuen bizitza osoa pasa. Nola hil zen ere azaldu zidan: bera Atapuerkako guduan hil zen. Atapuerkako gudua, Atapuerkako ibarreko Peidrahita herrian izan zen, nire aita eta Fernando I.a Leongo erregea zenaren aurkako borroka izan zen. Gaur egun, gudua gogoratzeko bertan zegoen 6.000 urtetako menhir (lurrean zutik jarritako harri luze batez osaturiko antzinako monumentu megalitiko da, bereziki Europa Mendebaldean agertzen dena) batean inskripzio bat garbatu zuten eta Atapuerkako eta inguruko herrietako biztanleek gudua antzezten dute abuztuaren azken igandean.

Oraindik herritarrek ez zekiten oinordekoa nintzela eta horrek lasaitu egin ninduen. Hurrengo hilabeteetan amonarekin elkartzen nintzen, erregina izateko aholku batzuk ematen zizkidan, hasieran arraroa egiten zitzaidan arropa politekin joatea, hizkera, armadaren segurtasuna... eta erabakia ia hartuta nuen. Amonaren laguntzarekin oinordekoa izateak ez zidan beldurra ematen. Hilabete batzuetara amonaren gaztelura joan nintzen bizitzera eta han nengoela erregina izateko ezkontuta egon behar nintzela esan zidaten, nik ez nekien zergatik eta azaldu zidaten emakumea etxeko lanetaz arduratzen zela, baina ni ez nengoen horren alde, gainera ni ez nengoen maiteminduta. Amonak beste erreinuko printze batekin ezkontzeko esan zidan eta nik onartu egin nuen ez nuelako beste aukerari. Printze batzuk ezagutu nituen eta gehien gustatu zitzaidana Beltran izan zen. Egun batzuk geroago berarekin tea hartu nuen. Oso mutil interesgarria zen, hala ere ez nuen berarekin etorkizun bat ikusten, baina berarekin ezkondu behar nintzen.

Hilabeteak pasa ziren eta Beltran eta ni gehiagotan geratu ginen baina ez nintzen maitemindu. Gazteluan egin genuen afarietako batean Pelayo ezagutu nuen, nire urrutiko lehengusu bat, eta uste dut lehen aldiz ikusi nuenean maitemindu egin nintzela; hala ere, ni ez banintz ezkonduko berak tronua kenduko lidake, mutila eta urruneko oinardeko bakarrea delako. Orduan Beltranengan pentsatzen saiatzen nintzen, baina ez zen erraza, Pelayo alde guztietan zegoen eta maitemintzen hasi nintzen, nire ustez bera ere nitaz maiteminduta zegoen.

Egunak eta egunak pasa ziren eta ezkontzaren eguna iritsi zen. Oso urduri nengoen, baina egin beharreko gauza bat zen, ezkondu ondoren, gertatutako dena burutik kendu eta herrian pentsatu behar nuen.

Elizara sartu aurretik amonarekin hitz egin nuen eta horrek segurtasun gehiago eman zidan eta ezkontzeko ordua iritsi zen. Elizara sartu eta urduriago jarri nintzen, presioarengatik elizaren atera korrika egin nuen eta handik atera nintzen. Beltran jarraian nire bila joan zen, eta zer gertatzen zitzaidan galdetu zidan, nik egia esan nion, ez nengoela maiteminduta, ez nuela nahi nire bizitza osoa pasatu maite ez nuen norbaitekin. Berak azkar ulertu zidan eta bera ere ez zegoela maiteminduta aitortu zidan. Han, elizako atean erabaki genuen ez ginela ezkonduko.

Ondoren berriro elizara sartu eta hitz hauek esan nizkien gonbidatuei:

- Ongi etorri gonbidatuak! Orain dela gutxi konturatu naiz lege zahar baten erruz ezkondu behar nintzela, eta hori ez zait ongi iruditzen. Beraz, gaur ez ezkontzea erabaki dut. Nire amonak aspaldi gizonik gabe gobernatu zuela aitona hil ondoren ikusi nuen atzo liburutegiko liburu batean, eta uste dut nik ere aukera hori izan beharko nukeela. Orduan, Leonor erreginaren eta Antso Naguriaren biloba bezala, herriari eskatzen diot beraien alabetan, ilobetan, ahizpetan edo bilobetan pentsatzea, eta beraien buruari galdetzea zuen familiakoei ea ni egiten ari naizena egitera behartuko zenituzten. Ziur nago erregina handi bat izango naizela, ahal dudan guztia egingo dut herritarreatatik eta gure herriarengatik.

Hori esan eta Pelayoren aitak hau esan zuen:

- Gazte zoragarri horrek hitz egiten duen bakoitzean, Iruñeako ohiturekiko mespretsua erakusten du, emakume ezkongabe bat ezin da erregina izan. Zorionez, badago beste oinordeko bat.
- Ez, ez dago, uko egiten dut, ez dut errege izan nahi. Jaun-andreok, Maria izendatu behar dugu Iruñeako Erresumako erregina, azkarra eta ona da, baina garrantzitsuagoa dena, Iruñea aurrera eramateko behar dena du. Eta herria azkarra balitz erregina izendatuko lukete. – esan zuen Pelayok.

Hitz horiek entzun nituenean asko poztu nintzen, eta herritarrek iritzia aldatu zuten. Egun batzuk geroago koroatzea izan zen. Une hartatik gaur eguneraino Iruñeako erregina naiz eta Pelayorekin maitasunezko istorio bat daukat. Etorkizun oso polita imaginatzen dut bere ondoan eta laister tronuaren oinordekoa izango dugula uste dut.

PRINTZESATIK
ASKATASUNERA

DENA ALDA
BOTEREA?

- Kaixo, ni Garazi naiz! Pixka bat gehiago kontatuko dizut nitaz. Istorio hau 14 urte nituenean hasi zen. Alaia, ausarta eta azkarra naiz. Ile eta begi marroiak ditut, ez naiz oso altua. Iruñeako Erresumako printzesa nintzen... ez, ez zitzaidan gustatzen, oso tristea iruditzen zait gau eta egun pasatzea gaztelu gris eta ilun batean. Gainera egoera kaxkarretan zegoen jende asko gazteluan zebilen lanean, ia dirurik gabe, eta nik ezin dut ezer egin.

Mundua ikusi nahi nuen, eta ez pasa gazteluan nire bizitza osoa. Horregatik, egun batean, gauean, gaztelutik ateratzen saiatu nintzen...

Plan bat neukan:

- Aitaren logelaren giltza lortu
- Aitaren logelan sartu
- Gaztelutik ateratzeko dauden giltzak hartu
- Zapi bat erre
- Soldaduak oharkabetu zapiarekin
- Gaztelutik atera atentzioa deitu gabe eta korrika joan
- Libre izan!!!

Plana bukatuta neukan. Dena oso ondo aterako zela pentsatzen nuen.

-Printzesa, afaltzera- esan zidan neskameak

-Orain jeitsiko naiz!- esan nuen urduri

Afaltzera joan nintzen, plana hastera zihoan.

-Emango zenizkidake nire aitaren logelako giltzak?-
esan nion urduri giltza-zaindariari

- Zertarako behar dituzu?- esan zuen garrantzi asko
eman gabe

-Luma puskatu zait eta beste bat behar dut...- geroz eta
urduriago

-Bale, bale, tira, hartu, baino mugi e!

-Eskerrik asko, orain ekarriko dizkizut!- oso pozik esan
nuen

Logelara joan nintzen, lehenengo pausua lortu nuen.
Harrituta gelditu nintzen, hain sartuta nengoen planan
ez nintzela ohartu aitaren logelan ez nintzala inoiz
egon. Ohearen koltxoia ahateen lumentz egin zegoen,
zorua haritzaren egurrez, ohearen detaile guztiak urrea
eta esmeraldaz. Dena bitxiz gainezka zegoen. Bueno,
ezin nintzen horrekin oharkabetu, giltzak bilatu behar
nituen.

Bost minutu neramatzan logelan, eta ezer, ez nuen inongo giltzarik aurkitu, armairuarena bakarrik. Hamar minutu logelan, ezer.

-Ez! Ezin da izan! Ez!- logelatikan bueltaka nengoen bitartean

- Hau ezin da izan posible!

Ez nituen aurkitzen giltzak, inondik.

-Itxaron! Pasabideak!- pozik esan nuen.

Gazteluaren azpian dauden pasabide luze eta korapilatsueta ari nintzen, gerratetan erabiltzen direnak ihes egiteko. Oso arriskutsua da jeistea, galdu egin nintzake. Bueno, ez nuen ezer galtzen saiatzeagatik. Pasabideetara dijoazten eskailerak jeisten ari nintzen bitartean, aita azaldu zen bi soldadurekin eta harrapatu egin ninduten. Aitak logelan giltzaperatu ninduen. Lehiotean barroteak jarri zituen eta edozein irterabide estali ere. Gainera, bi hilabete igaro behar nintuen bertan. Hilabetea bete nuen egunean, sarrailaren zirrikitutik hots bat entzuten hasi nintzen, nire aita zen, logelan sartu zen eskutitz batekin, lurrean utzi eta atera egin zen. Hau esaten zuen eskutitzak.

Aspaldiko, Garazi! Hemen nago, Joan naiz, Gaztelako erregea... Bai, orain erregea naiz, nire aitak istripu bat eduki zuen gurdia-ekin, lapurrak, badakizu. baino lasai, ondo nago eta! Gogoratzen zara askeak izan nahi genuenean? Horretan lagundu nahi dizut. Plan bat daukat, oraintxe ezin dut asko idatzi, baina orain edo geroago jakingo duzu.

Joan

Oso pozik nengoen, Joan zen! Joan! Ai, barkatu, ez dakizu zein den... Horregatik, hasieratik hasiko naiz.

Nire aita, Luis III.a, eta Enekoitz I.a, Joan III.aren aita, oso lagun onak ziren, txikitatik ezagutzen ziren, bien lurraldeak hitzarmen bat zutelako. Biek ume bana eduki zuten urte berdinean, batek quintilis (uztaila) 9an eta besteak martius (martxoa) 27an. Joan III.a, martius 27an, (Enekoitz I.a-ren semea) eta Garazi II.a quintilis 9an (Luis III.a-ren alaba), hau da, ni. Elkarrekin egoten ginen beti bi senidealdeak. Alde batetik Gómez senidea (Enekoitz I.a-rena) eta beste aldetik nire senidea. Joan III.a eta Garazi II.a beti egoten ziren elkarrekin, oso lagunak ziren. Libre izatearekin amesten zuten.

14 urte bete behar zuten urtean zerbait gertatu zen arte. Inork ez zuen espero. Margarita Frantziakoa-ri (Joan III.aren ama) eta Luis III.a-ri (nire aita) batera harrapatu zieten; hiru hilabete zeramaten elkarrekin, ezkutuko harremana zuten, beraien senideen ezkutuan Joanen ama eta Garaziren aita, alegia, nire aita, maiteminduta zeuden. Hori gertatutakoan Luis III.a eta Enekoitz I.a banandu egin ziren, eta, baita bi lurraldeak, ere, Gaztelak eta Iruñeak zuten hitzarmena hautsi egin zen. Badakizu zeintzuk ere banandu ziren? Bai, Joan eta ni. Oso triste egon nintzen, beregan pentsatzen nuen egunero.

Hortik aurrera geroz eta gogo gehiago nuen gaztelu madarikatu horretatik ateratzeko. 3 hilabete pasa zirenean Margaritak (Joanen amak) bizitza kendu zen, ez zuen ezer, ez senarra, ez dirua, ez etxea, gainera, jada bere semeak ez zion hitz egiten, ez begiratzen.

Eta gainera, eskutitz hori iritsi zitzaidan, hainbeste duda sortu zizkidan eskutitzak.

Joanek nire berdina sentituko al zuen? Zein izango zen bere plana? Askea izango al nintzen?

Egunak eta egunak pasatu nituen nire logelan giltzapetuta, ezer egin gabe, pentsatu baizik. Horrela izan zen nire bizimodua nire aita nire logelan berriro sartu zen arte.

- Garazi- esan zuen nire aitak
- Bai?- erantzun nuen
- Gaztelara zoaz- esan zuen urduri
- Nolatan?- irribarre bat ezkututzen nuen nire aurpegiaren beste alde ikusezinean
- Ezkondut egin behar zara
- ZERrrr?
- Bai, gaur arratsaldean joango zara
- Norekin ezkondut behar naiz?- esan nuen urduri
- Joan III.a-rekin
- Zergaitik?- esan nuen
- Diru gabe ari gara gelditzen eta geroz eta biztanle gutxiago daude, berarekin ezkontzen bazara, truke bat egingo dugu, haiek gure lurren zati bat edukiko dute, eta guri dirua emango digute.
- Ez da nire arazoa- bota nuen
- Bai da Garazi, ez dut eztabaidatu behar
- Baino ez zara gogoratzen zer gertatu zen?
- Bai, Garazi, gogoratzen dut baina ez dago beste irtenbiderik

Atea itxi zuen. Egia esan pozik nengoen, betidanik egon naiz Joan-etaz maiteminduta. Hala ere oraindik ez nengoen prest, nahiz eta inguruko nire adineko neska guztiak dagoeneko ezkontuta egon.

Dena prestatu nuen, denetik neraman: zapatak, soinekoak, kortseak... Arratsaldean atera nintzen gaztelutik, bazkaldu ostean. Hurrengo egungo gauan iritsi nintzen hara.

Bidean zehar paisai mota asko ikusi nituen, lehenengo dena berde-berdea zegoen, zuhaitzez eta landarez inguraturik, bidaiaren baukaeran dena askoz lehorragoa zegoen, ia landarik gabe.

Gaztelako erresumako gaztelura iritsi nintzenean harrituta gelditu nintzen. Oso gaztelu handia zen, harrizkoa. Izugarria zen. Bertan sei soldadu zeuden itxaroten ate parean, beraien albora iritsi nintzenean agurtu egin ninduten, burua ia lurreraino jaitsiz. Erdian bera zegoen, Joan.

Ez esan inorri baina gure artean Garazi eta Joan deitzen gara, ez Joan III.a eta Garazi II.a, bestela oso luzeak dira izenak, baino shhh...

-Egun on - esan zuen Joaneke

-Egun on - esan nuen nik

-Garazi II.a, etorriko zinateke momentu batean?

-Noski

Hiru solairu igo genituen. Begiradatzeko bat eman nion gazteluari barrutik, oso polita zen, txuria. Bere logelara igo ginen, urduri nengoen. Zer esango ote zidan?

-Garazi! Azkenean! Zer moduz?

-Ondo, orain hobeto, hainbeste duda sortu dizkidazu!

-Ia, badakit, ez nuen denborarik- esan zen Joan-ek.

-Ia garrantzitsuena ahaztu zait! Zein da zure plana?-
bota nuen.

-Egia! Honako hau da: bihar goizean ezkondu egingo gara eta hitzarmen bat sinatuko dugu, Gaztelako erresuma eta Iruñeako erresuma bateratzeko, horrela zure aitak diru gehiago eta biztanle gehiago edukiko ditu, Iruñeako Erresuma babestuagoa egongo delako, orduan bakean utziko dizu. Gu, hemendik aterako gara, barku bat dut prestatuta iparraldean, gauean aterako gara eta barkuarekin itsasoa zeharkatuko dugu uharte batera iritsi arte, han jendea askea da.

-Itxaron, baina, hori guztia bihar?- esan nuen

-Bai...-

-Bueno, bale, saiatuko gara-

-Noski!

Oso urduri nengoen, ez nuen lo askorik egin arrazoi horrengaitik. Goizean goiz esnatu nintzen, neskameak, jantzi eta ilea orraztu zidan: kortsea, soinekoa eta gorri koloreko zapata hain polit horiek ipini zizkidan. Dotore-dotore nengoen. Ezkontza azkarra izan zen eta ez zuen asko iraun, bi ordu gutxi gorabehera, ezkontza, bazkaria eta ospakizunarekin bat. Hitzarmena ere sinatu genuen, Iruñeako Erresuma eta Gaztelako Erresuma bateratzeko, horrela, Iruñako Erresumak babesak lortuko zuen, eta bertako biztanleak babestuagoak sentituko ziren, herritar gehiago lortuko genituen, eta, ondorioz, dirua ere bai.

-Kaixo, espero dugu oso ondo pasa izana, guk orain bidai txiki bat egingo dugu, Iruñeako Erresumara, laister itzuliko gara, zuek segi koplak entzuten!- esan zuen Joan-ek gonbidatu guztiei

Joan eta nik maletin bana eramanez genuen eta pertsona guztiak agurtu genituen.

-Eta orain nora joango gara?- esan nuen.

-Hemen dago gurdia, bertan joango gara iparralderaino, bi eguneko bidai izango da, gutxi gora behera, han itsasontziak itsarongo digu.

-Baina nola lortu duzu itsasontzia?

-Nere lehengusu bat, marinela da eta berak ere joan nahi du. Beraz, harekin joango gara, ondo iruditzen bazaizu.

-Noski!- esan nuen.

Gurdian sartu ginen. Han bi egun igaro genituen, Joan-ek esan bezala. Hitz egiten pasatu genituen orduak, hainbat gauzetaz hitz egiten, batez ere gure haurtzaroaz. Iritsi ginanean barkua hartu genuen. Bidea oso luzea izan zen bost egunekoa, gutxi gora behera. Barkua oso handia zen. Bertan abade bat zegoen, bere familiaren bila zihoan, hara joan ziren duela urte asko libreak izateko. Irlarako bidaian berarekin egon ginan hizketan eta bere haurtzaroa azaldu zigun: oso alaia zen txikitan, bere famili guztiarekin bizi zen etxetxo batean.

Oso azkarra zen mutiko hau, beraz, elizako abadea bere bila joan zen, elizan lan egiteko eramaten zuen. Mutiko hau oso triste zegoen, bere familitik banandu behar zen eta. Ez du ikusi bere familia egun hortatik, gainera, ezingo zuen beraiekin komunikatu, jada ez zuen euskaraz hitz egiten, latinez baizik. Oso gogorra izan zen bere haurtzaroa. Horretan zorte asko eduki dut nik.

-Han ikusten da! Lurra! Lurra! Iritsi gara jada!- Esan zuen marinela.

Denak oso urduri geunden, bizitza berri bat hasi behar genuen.

-Sis felix et cave! (zoriontsuak izan, eta zaindu!)- esan zuen abadeak.

-Itidem! (Zu ere bai!)- esan nuen.

Orain hogeita hiru urte ditugu Joanek eta nik, bizitza berri bat hasi dugu, irlako erreginarekin hitz egin genuen gure bizitzaz, berak ongi etorria eman zigun, eta oso jatorra izan zen gurekin, azokako saltzaileak izaten utzi zigun, gazta saltzen genuen. Lau seme-alaba ditugu ere bai. Hasieran gu seirok bizi ginan, baina azkenean marinela eta abadearekin elkartu ginan eta beraiekin bizi gara. Ez dakigu ezer gure lehengo familietaz, baina pozik gara. Agian noizbat bisitatxo bat egingo diegu.

A regina ad libertatem; numquid omnia de potestate?
(printzesa izatetik askatasunera; dena al da boterea?).